

Σχέδιο Στρατηγικής Δια Βίου Μάθησης & Επιχειρηματικότητας για τις ορεινές περιοχές του Τροόδου

iED – institute of Entrepreneurship
Development

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Η Αξία της Δια Βίου Μάθησης ως Κοινωνικό και Οικονομικό Αγαθό για την Επιχειρηματικότητα και την Καινοτομία	3
2. Θεσμοί, Πλαίσια, Πολιτικές & Δομές Δια Βίου Μάθησης, Επιχειρηματικότητας, Καινοτομίας.....	4
2.1 Δια Βίου Μάθηση και Κατάρτιση	4
2.1.1 Το σύστημα Δια Βίου Μάθησης στη Κύπρο	6
<i>Επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Κύπρο</i>	7
2.1.2 Φορείς υποστήριξης Δια βίου μάθησης & Προγραμμάτων Κατάρτισης	8
2.1.3 Συμπεράσματα σε σχέση με το όρος Τρόδος	9
2.2. Επιχειρηματικότητα –Καινοτομία	10
2.2.1 Δείκτες και Επιδόσεις	10
2.2.2 Ρυθμιστικό πλαίσιο	10
2.2.3 Η Δήλωση Πολιτικής για την Επιχειρηματικότητα	11
2.2.4 Το Σύστημα Έρευνας και Καινοτομίας	13
2.2.5 Προγράμματα - Πρωτοβουλίες Ενίσχυσης Επιχειρηματικότητας & Καινοτομίας	14
2.2.6 Το Παραγωγικό και Επιχειρηματικό Οικοσύστημα Τρόδους	16
3. Οι ορεινές περιοχές του όρους Τρόδους: Προβλήματα, Προκλήσεις και Λύσεις	17
3.1 Μια Ολοκληρωμένη Προσέγγιση Στρατηγικής	17
3.2.Ανάγκες και Προβλήματα στη Δια Βίου Μάθηση και Επιχειρηματικότητα	19
3.2.1 Δυνατά& Αδύνατα Σημεία, Ευκαιρίες και Απειλές	21
4. Στρατηγικός Σχεδιασμός Δια Βίου Μάθησης & Επιχειρηματικότητας στις ορεινές περιοχές του όρους Τρόδους	22
4.1 Όραμα, Αποστολή και Αξίες	22
4.2 Στρατηγικοί Στόχοι	23
4.3 Άξονες Προτεραιότητας – Μέτρα & Ενδεικτικές Δράσεις	24
5. Μηχανισμός Διακυβέρνησης & Πόροι Χρηματοδότησης	28
5.1. Μηχανισμός Διακυβέρνησης	28
5.2. Χρηματοδότηση της στρατηγικής	29
6. ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΟΥ: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ (IED).....	30

1. Η Αξία της Δια Βίου Μάθησης ως Κοινωνικό και Οικονομικό Αγαθό για την Επιχειρηματικότητα και την Καινοτομία

Ο όρος δια βίου μάθηση παραπέμπει σε «*μια φιλοσοφική έννοια σύμφωνα με την οποία η εκπαίδευση θεωρείται σαν μια μακροχρόνια διαδικασία που αρχίζει κατά τη γέννηση και διαρκεί καθόλη τη διάρκεια της ζωής*»(CEDEFOP,1996,80). Στο σημερινό πολύ-πολιτισμικό και παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον η έννοια της δια βίου μάθησης εκτός από την εκπαιδευτική και κοινωνική της διάσταση προσεγγίζεται και με οικονομικούς όρους. Αντιμετωπίζεται ως κοινωνικό πρόνομο αλλά και ως οικονομική ανάγκη. Η Γνώση αποτελεί τον πολυτιμότερο πόρο δημοσίων και ιδιωτικών οργανισμών. Η ταχύτητα των αλλαγών απαξιώνει πολύ γρήγορα τη γνώση του παρελθόντος δημιουργώντας την ανάγκη για νέα γνώση. Ο κύκλος παραγωγής των προϊόντων πλέον είναι μικρότερος και η ανάγκη για καινοτομία μεγαλύτερη. Το εμπόριο επεκτείνεται σε παγκόσμια κλίμακα αυξάνοντας τον ανταγωνισμό, ενώ η οικονομία βασίζεται πλέον στη γνώση και στηρίζεται **"πρώτιστα στη χρήση ιδεών και στην εφαρμογή της τεχνολογίας και δευτερευόντως στις φυσικές ικανότητες του ατόμου και στον μετασχηματισμό των πρώτων υλών"**. Η οικονομία της γνώσης, μετασχηματίζει τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας σε όλο τον κόσμο, ενώ οι πολίτες χρειάζονται περισσότερες δεξιότητες και γνώσεις για να είναι σε θέση να ανταποκριθούν. Η γνώση λαμβάνεται πλέον και ως **"πόρος προστιθέμενης αξίας"** (Cheong 2002). Την ίδια στιγμή οι γνώσεις και οι δεξιότητες αποτελούν ισχυρή μηχανή οικονομικής ανάπτυξης και καταπολέμησης της ανεργίας.

Στην Οικονομία της Γνώσης, το συγκριτικό πλεονέκτημα εξαρτάται όλο και περισσότερο από τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο. Η διαδικασία εξασφάλισης των απαραίτητων μορφωτικών εφοδίων στο άτομο, για να μπορέσει να ανταπεξέλθει με επιτυχία σε αυτές τις καινούργιες συνθήκες, απαιτεί ένα νέο μοντέλο εκπαίδευσης και κατάρτισης, ένα μοντέλο δια βίου μάθησης. Η δια βίου μάθηση προσφέρει ευκαιρίες μάθησης σε όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως φύλλου, χρώματος ή άλλων ατομικών χαρακτηριστικών. Περιλαμβάνει όλες τις μορφές εκπαίδευσης και καλύπτει τη μάθηση σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου από την παιδική μέχρι την γεροντική ηλικία και από την είσοδό του στην αγορά εργασίας μέχρι την αποχώρησή του από αυτή. Η δια βίου μάθηση **αποτελεί και μορφή κεφαλαίου**: όσο περισσότερο κατέχεις, τόσο περισσότερο είσαι κερδισμένος και με αυτή *"τη λογική της συσσώρευσης αποδεικνύεται εκτός των άλλων πηγή προσδιορισμού κοινωνικών θέσεων"* (Woodrow 1999). Είναι γεγονός ότι το μονοπάτι της μιας εργασίας στη διάρκεια του εργασιακού βίου δεν είναι πια εφικτό. Είναι πιο πιθανό από ποτέ ένα άτομο να χρειαστεί να αλλάξει εργασιακό περιβάλλον, να βιώσει την ανεργία και να προσαρμοστεί σε νέα δεδομένα. Η δια βίου μάθηση και η επαγγελματική κατάρτιση (*συνεχιζόμενη και αρχική*) έρχονται να καλύψουν αυτές τις ανάγκες, επενδύοντας στο ισχυρότερο προσόν που είναι το ανθρώπινο δυναμικό, σε εθνικό, και κυρίως σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Σύμφωνα με το Παγκόσμιο Παρατηρητήριο της Επιχειρηματικότητας (*GEM: Global Entrepreneurship Monitor, 2012, σ. 14*), ως Επιχειρηματικότητα ορίζεται κάθε προσπάθεια δημιουργίας νέας επιχείρησης ή νέας δραστηριότητας, όπως το ελεύθερο επάγγελμα, η δημιουργία ενός νέου επιχειρηματικού οργανισμού, ή η επέκταση ήδη υπάρχουσας επιχείρησης, που γίνεται από έναν ιδιώτη, ή από επιχειρήσεις που ήδη λειτουργούν. Η επιχειρηματικότητα θεωρείται ο βασικός μοχλός οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, καθώς πέραν της αύξησης του οικονομικού αποτελέσματος δημιουργεί θέσεις εργασίας και ενισχύει την κοινωνική συνοχή, βοηθώντας μη προνομιούχες ομάδες και ειδικότερα τα νεαρά άτομα να βρουν απασχόληση, συμβάλλοντας παράλληλα στην άρση της περιθωριοποίησης. Συμβάλλει στην άνοδο του επιπέδου ευημερίας των μελών μιας κοινωνίας, όχι μόνο με την οικονομική έννοια αλλά και μέσω της βελτίωσης της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε πολλούς τομείς, όπως στην υγεία, στον πολιτισμό, στην εκπαίδευση, κ.λπ.

Η επιχειρηματικότητα σε συνδυασμό με την Καινοτομία, ειδικά στο σημερινό οικονομικό περιβάλλον της κρίσης, αποτελεί το κλειδί της οικονομικής ανάπτυξης. Η καινοτομία μπορεί να βοηθήσει οποιαδήποτε επιχείρηση, είτε υφιστάμενη είτε start-up, ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί στις σύγχρονες δύσκολες συνθήκες ανταγωνισμού. Η πρόκληση είναι το πώς αυτή μπορεί να μετουσιωθεί σε ουσιαστική εφαρμογή και πως θα έχει θετικό αποτέλεσμα για όσες επιχειρήσεις το επιδιώξουν. Ως καινοτομία μπορεί να οριστεί κάθε ιδέα, δράση ή διαδικασία που εμπερικλείει νέα τεχνολογία η οποία μπορεί να μετασχηματιστεί σε ένα προϊόν, εξοπλισμό, υπηρεσία ή εφαρμογή διαδικασίας.

Η υιοθέτηση στοιχείων καινοτομίας στις πτυχές των δραστηριοτήτων μικρομεσαίων επιχειρήσεων και δη μικρών οικογενειακών επιχειρήσεων, οικοτεχνιών, είναι συστατικό στοιχείο για την διαφοροποίηση των προϊόντων και υπηρεσιών τους. Η ενσωμάτωση της καινοτομίας στην κουλτούρα των επιχειρήσεων είναι απαραίτητη. Η ενημέρωση, η εκπαίδευση και κατάρτιση, η σύνδεση της έρευνας με τη παραγωγή είναι εργαλεία που μπορούν να βοηθήσουν προς αυτή την κατεύθυνση. Η προώθηση και ενίσχυση της Καινοτομίας στις επιχειρήσεις επιτυγχάνεται και μέσω κρατικών και ευρωπαϊκών κοινοτικών ενισχύσεων και μέσω ιδιωτικών κεφαλαίων, για τη μείωση του ρίσκου που πάντα υπάρχει σε μια αλλαγή πλεύσης μιας επιχείρησης.

2. Θεσμοί, Πλαίσια, Πολιτικές & Δομές Δια Βίου Μάθησης, Επιχειρηματικότητας, Καινοτομίας

2.1 Δια Βίου Μάθηση και Κατάρτιση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζοντας ότι η εκπαίδευση και η κατάρτιση συνεισφέρουν άμεσα στη μετάβαση στην κοινωνία της γνώσης και αποτελούν τα βασικά στοιχεία για την προσωπική ολοκλήρωση και για την ανάπτυξη εξειδικευμένου, καταρτισμένου και ευέλικτου ανθρώπινου δυναμικού, επαφίεται σε αποτελεσματικά εκπαιδευτικά συστήματα που θα εφοδιάσουν με δεξιότητες και προσόντα που χρειάζονται η ευρωπαϊκή οικονομία και η ευρωπαϊκή κοινωνία για να παραμείνουν ανταγωνιστικές και καινοτόμες, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην προαγωγή της κοινωνικής συνοχής και ένταξης. Τα σχολεία, τα πανεπιστήμια και τα ιδρύματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης αποτελούν τα θεμέλια της ανάπτυξης, της απασχόλησης, της καινοτομίας και της κοινωνικής συνοχής. Τα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν τη διττή υποχρέωση να εξασφαλίζουν επαρκείς οικονομικές επενδύσεις και να παρέχουν υψηλής ποιότητας εκπαίδευση στους νέους από όλα τα κοινωνικά στρώματα, συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων και των μεταναστών. Στο **Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Στρατηγικής «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020»** ορίζονται πέντε στόχοι που θα πρέπει να επιτευχθούν από όλα τα κράτη μέλη:

- ✓ Μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης της εκπαίδευσης και κατάρτισης
- ✓ Αύξηση της συμμετοχής των ενηλίκων στη ΔΒΜ
- ✓ Αύξηση του πληθυσμού με προσόντα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
- ✓ Συμμετοχή στην προδημοτική εκπαίδευση
- ✓ Μείωση των ατόμων με χαμηλή επίδοση στις βασικές δεξιότητες

Ειδικότερα μέχρι το 2020, η ΕΕ έχει ως στόχο να εξασφαλίσει τα εξής:

- ✓ το 95 % των παιδιών να λαμβάνει προσχολική εκπαίδευση
- ✓ μείωση του ποσοστού κάτω από το 15% των παιδιών 15 ετών με χαμηλές επιδόσεις στην ανάγνωση, τα μαθηματικά και τις θετικές επιστήμες
- ✓ μείωση του ποσοστού κάτω από το 10% των νέων ηλικίας 18-24 ετών που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση
- ✓ το 40% ατόμων ηλικίας 30-34 ετών να έχει ολοκληρώσει κύκλο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
- ✓ το 15% των ενηλίκων πρέπει να μετέχει στη διά βίου μάθηση
- ✓ το 20% των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και το 6% ατόμων ηλικίας 18-34 ετών με αρχική επαγγελματική κατάρτιση, πρέπει να έχουν περάσει κάποιο διάστημα σπουδών ή κατάρτισης στο εξωτερικό
- ✓ το ποσοστό των απασχολούμενων νέων πτυχιούχων πρέπει να είναι τουλάχιστον 82%

Σύμφωνα με την **Έκθεση παρακολούθησης εκπαίδευσης και κατάρτισης 2018 της ΕΕ για τη Κύπρο:**

- ✓ Υψηλές δημόσιες δαπάνες **με χαμηλή αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος**¹
- ✓ Έχει επιτευχθεί εκσυγχρονισμός της σχολικής εκπαίδευσης σε τομείς διορισμού καθηγητών, εφαρμογής νέων προγραμμάτων σπουδών και συνεχούς επαγγελματικής επιμόρφωσης.
- ✓ Το ποσοστό του πληθυσμού με μόρφωση τριτοβάθμιου επιπέδου είναι υψηλό, **αλλά η υπερειδίκευση αποτελεί ζήτημα προς επίλυση**
- ✓ **Το ποσοστό πτυχιούχων θετικών επιστημών, τεχνολογίας, μηχανικής και μαθηματικών είναι αναλογικά χαμηλό**
- ✓ **Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση ενισχύθηκε, αλλά τα επίπεδα συμμετοχής και απασχολησιμότητας αποφοίτων παραμένουν χαμηλά**²
- ✓ Βελτίωση της εκπαίδευσης των ενηλίκων, **αλλά πολύ μικρό ποσοστό συμμετεχόντων με χαμηλές δεξιότητες (ανησυχητικό λόγω συρρίκνωσης και γήρανσης του πληθυσμού)**³
- ✓ Η αγωγή του πολίτη είναι ενσωματωμένη στη γενική και στην ψηφιακή εκπαίδευση

¹ Cyprus has an education system with low effectiveness, since spending is high but educational outcomes (i.e. the knowledge, skills and abilities students attain as measured by the OECD Programme for International Student Assessment (PISA), are low

² The employment rate of VET graduates was the lowest in the EU in 2017 (52 % vs 76.6 %).

³ Adult participation in learning remains below the EU average (6.9 % vs 10.9 %) and critically low (1.0 %) among low-skilled adults.

Βασικοί δείκτες

	Κύπρος		Μέσος όρος ΕΕ		
	2014	2017	2014	2017	
Σημεία αναφοράς εκπαίδευσης και κατάρτισης για το 2020					
Άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και κατάρτιση (ηλικίας 18-24 ετών)	6.8%	8.6%	11.2%	10.6%	
Ολοκλήρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ηλικίας 30-34 ετών)	52.5%	55.8%	37.9%	39.9%	
Προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα (από την ηλικία των 4 ετών μέχρι την ηλικία έναρξης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης)	82.6%	89.7%	94.2%	95.5%	
Ποσοστό ατόμων ηλικίας 15 ετών με χαμηλές επιδόσεις σε:	Ανάγνωση	32.8%	35.6%	17.8%	19.7%
	Μαθηματικά	42.0%	42.6%	22.1%	22.2%
	Θετικές επιστήμες	38.0%	42.1%	16.6%	20.6%
Ποσοστό απασχόλησης σπουδαστών που έχουν αποφοιτήσει πρόσφατα κατά επίπεδο ολοκλήρωσης εκπαίδευσης (ηλικίας 20-34 ετών που έχουν ολοκληρώσει την εκπαίδευση 1-3 έτη πριν από το έτος αναφοράς)	ISCED 3-8 (σύνολο)	68.7%	71.5%	76.0%	80.2%
Συμμετοχή ενηλίκων στη μάθηση (ηλικίας 25-64 ετών)	ISCED 0-8 (σύνολο)	7.1%	6.9%	10.8%	10.9%
Μαθησιακή κινητικότητα	Πτυχιούχοι με πτυχίο από το εξωτερικό (ISCED 5-8)	: 13.3%	:	3.1%	
	Πτυχιούχοι με ακαδημαϊκές μονάδες από το εξωτερικό (ISCED 5-8)	: 2.5%	:	7.6%	

Οι αποφάσεις ευρωπαϊκής πολιτικής διαμορφώνουν το περιβάλλον μέσα στο οποίο η Κύπρος προσαρμόζεται και δρα για προώθηση της ΔΒΜ. Οι πολιτικές αυτές αφορούν στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020», την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Απασχόλησης, την Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων, το Στρατηγικό Πλαίσιο «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020», το Έγγραφο «Ανασχεδιασμός της Εκπαίδευσης: επενδύοντας στις δεξιότητες για καλύτερα κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα», τη Πολιτική Συνοχής, το Πρόγραμμα Erasmus+ για την εκπαίδευση, την κατάρτιση, τη νεολαία και τον αθλητισμό, το Πρόγραμμα Ορίζοντας 2020, τη στρατηγική της ΕΕ για τη νεολαία.

Η δια βίου Μάθηση διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη της Κύπρου και για το λόγο αυτό δημιουργήθηκε η Εθνική Στρατηγική για τη Δια Βίου Μάθηση 2014-2020 από τη Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, η οποία θέτει 4 άξονες προτεραιότητας, στοχεύοντας να καλύψει το κενό στη δια βίου μάθηση που παρατηρείται και οι άξονες αυτοί είναι:

1. Ενίσχυση της πρόσβασης & συμμετοχής όλων στη ΔΒΜ και αναγνώριση των αποτελεσμάτων της.
2. Βελτίωση της ποιότητας και αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης και κατάρτισης.
3. Προώθηση της έρευνας και ανάπτυξης για στήριξη της ΔΒΜ.
4. Βελτίωση της απασχολισιμότητας (προώθηση της ένταξης/επανένταξης στην αγορά εργασίας).

Τους στόχους υποστήριξης της δια βίου μάθησης συμπληρώνει και η Στρατηγική Κοινωνικής Πολιτικής 2014-2020 που προβλέπει:

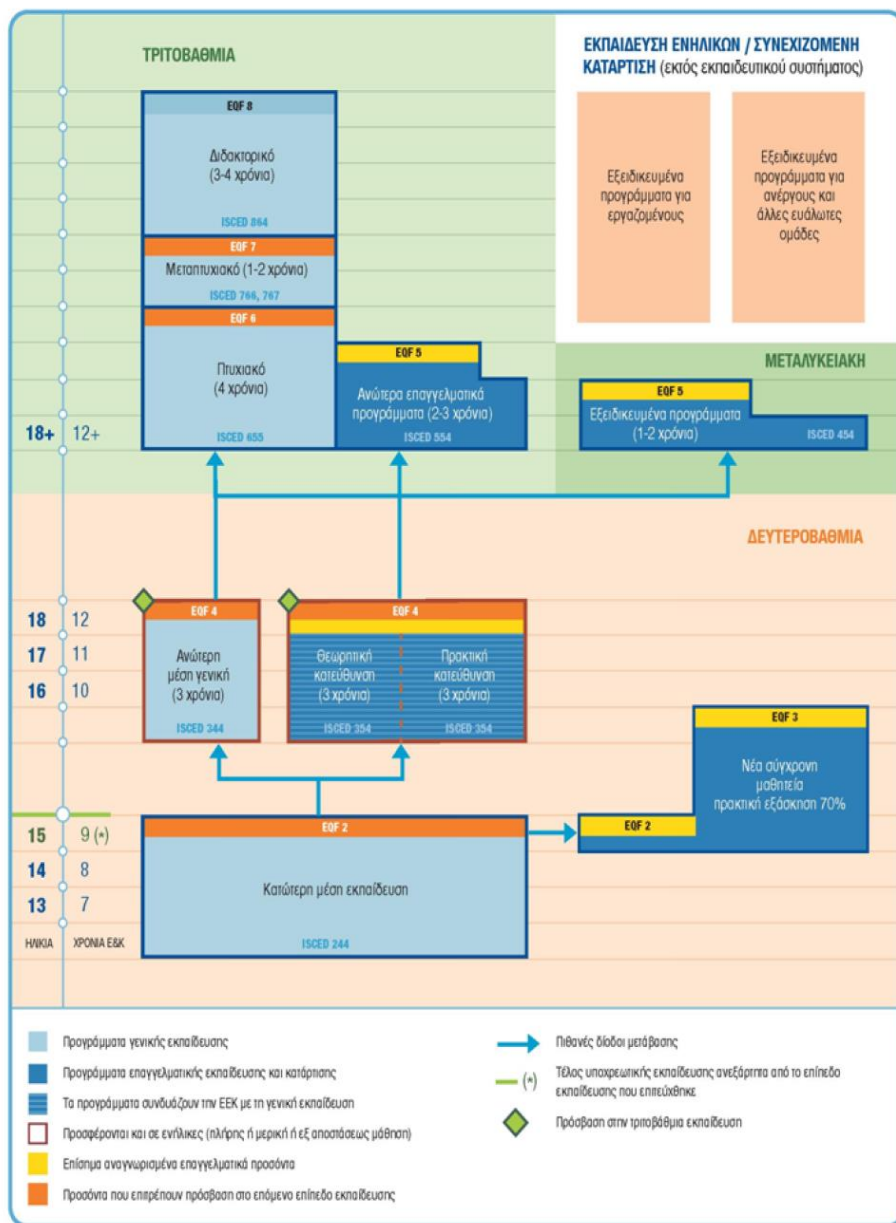
- ✓ Ποσοστό πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου έως 10% και
- ✓ Το 75-77% του πληθυσμού ηλικίας 20- 64 ετών να είναι στην απασχόληση

Μία άλλη στρατηγική που εμπλέκει δράσεις δια βίου Μάθησης είναι η Εθνική Δήλωση Πολιτικής Για την ενίσχυση του επιχειρηματικού οικοσυστήματος στην Κύπρο⁴ και ειδικότερα στον Άξονα 1 που αφορά την Καλλιέργεια επιχειρηματικής Κουλτούρας. Τέλος, στην Εθνική Στρατηγική για τη Νεολαία η Θεματική Ενότητα Δ αφορά την Εκπαίδευση και Κατάρτιση με πρώτο στόχο τη διασφάλιση ποιοτικής εκπαίδευσης για όλους τους νέους και ο δεύτερος που αφορά τη διασφάλιση παροχής ίσων ευκαιριών εκπαίδευσης και κατάρτισης των νέων. Επιπλέον δράσεις Δια βίου Μάθησης και Κατάρτισης εμπεριέχονται στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014- 2020 και στη Ψηφιακή Στρατηγική της Κύπρου για Ψηφιακές Δεξιότητες. Η Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου (ΑνΑΔ) έχει εκπονήσει μελέτη με τίτλο «Εντοπισμός Αναγκών σε Πράσινες Δεξιότητες στη Κυπριακή Οικονομία 2017-2027» σύμφωνα με την οποία προβλέπεται ότι το 2027, πάνω από ένας στους πέντε απασχολούμενους να εργάζεται σε τομείς της πράσινης οικονομίας.

⁴ Αναλύεται στο τμήμα 2.2 του ίδιου κεφαλαίου

2.1.1 Το σύστημα Δια Βίου Μάθησης στη Κύπρο

Το σχέδιο παρέμβασης με βάση τη παρακάτω απεικόνιση απευθύνεται στην εκπαίδευση ενηλίκων / συνεχιζόμενη κατάρτιση έξω από το τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα, όμως προτείνει και παρεμβάσεις που αλληλεπιδρούν με αυτό.

Πηγή: Cedefop και ReferNet Κύπρου.

Η Εκπαίδευση Ενηλίκων και η Κατάρτιση δεν είναι στην υπευθυνότητα μιας και μόνο αρχής, αλλά πολλοί φορείς εποπτεύουν το σύστημα δια βίου μάθησης και κατάρτισης στην Κύπρο και είναι:

- ✓ Το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
- ✓ Το Υπουργείο Εργασίας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων
- ✓ Το Υπουργείο Οικονομικών
- ✓ Το Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος
- ✓ Το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως

Κάθε Υπουργείο είναι υπεύθυνο για τη λειτουργία ενός αριθμού ιδρυμάτων και οργανισμών που προσφέρουν προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Στη συνέχεια παρουσιάζεται επιγραμματικά η επαγγελματικά.

Επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Κύπρο

- 1. Σύστημα μαθητείας** Νέα Σύγχρονη Μαθητεία (ΝΣΜ): για άτομα που εγκαταλείπουν το τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα χωρίς βασικές ικανότητες ή επαγγελματικές δεξιότητες, εναλλακτικών τρόπων μάθησης έτσι ώστε να καθίστανται ικανοί για περαιτέρω μάθηση ή / και απασχόληση.
- 2. Ανώτερη μέση επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση**
 - ✓ Ανώτερη μέση τυπική αρχική τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση
 - ✓ Τυπική αρχική επαγγελματική εκπαίδευση δεύτερης ευκαιρίας (Εσπερινές Σχολές, Τριετή προγράμματα απογευματινών και βραδινών τμημάτων τεχνικών σχολών: Προσφέρουν μια δεύτερη ευκαιρία σε άτομα μετασχολικής ηλικίας που δεν έχουν ολοκληρώσει τη Μέση Εκπαίδευση. Λειτουργούν δύο Εσπερινές Τεχνικές Σχολές στη Λευκωσία και στη Λεμεσό.
- 3. Μεταλυκειακή επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση - ΜΙΕΕΚ**
- 4. Τριτοβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση**

Δημόσια ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

 - ✓ Ανώτερο Ξενοδοχειακό Ινστιτούτο Κύπρου που λειτουργεί υπό την αιγίδα του ΥΕΠΚΑ,
 - ✓ Δασικό Κολέγιο που λειτουργεί υπό την αιγίδα του Υπουργείου Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος
 - ✓ Σχολή Ξεναγών που λειτουργεί (όποτε παρίσταται ανάγκη) υπό την αιγίδα του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού,
 - ✓ Αστυνομική Ακαδημία Κύπρου, υπό την αιγίδα του Υπ. Δικαιοσύνης & Δημόσιας Τάξης.
- 5. Άλλες μορφές παροχής κατάρτισης**

➡ Κατάρτιση για εργαζομένους

Οι φορείς που παρέχουν προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης για εργαζόμενους είναι οι κάτωθι:
Η Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού (ΑνΑΔ) λειτουργεί προγράμματα δραστηριοτήτων κατάρτισης που απευθύνονται σε εργαζομένους:

- ✓ Μονοεπιχειρησιακά Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης στην Κύπρο
- ✓ Μονοεπιχειρησιακά Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης στο Εξωτερικό
- ✓ Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης (Συνήθη και Ζωτικής Σημασίας)
- ✓ Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης Συνδικαλιστικών Στελεχών

Με βάση τα στοιχεία Στατιστικής Υπηρεσίας της Κύπρου για το 2015 πραγματοποιήθηκαν:

- ✓ 2041 προγράμματα με 4.070 Εκπαιδευόμενους Αρχικής Κατάρτισης: [1.971 ΑΝΔΡΕΣ & 2.799 ΓΥΝΑΙΚΕΣ]
- ✓ 4040 προγράμματα με 46.532 Εκπαιδευόμενους Συνεχιζόμενης Κατάρτισης: [27.407 ΑΝΔΡΕΣ & 19.125 ΓΥΝΑΙΚΕΣ]

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (ΠΙ)

- ✓ Εκπαίδευση και κατάρτιση εκπαιδευτικών
 1. Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων
 2. Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος
 3. Κυπριακή Ακαδημία Δημόσιας Διοίκησης
 4. Υπουργείο Υγείας
 5. Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης
 6. Ίδρυμα Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Δια Βίου Μάθησης

➡ Κατάρτιση για ανέργους

Για τους ανέργους προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης υλοποιούν οι:

1. Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου
2. Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού

Για τους ανέργους υλοποιήθηκαν εκτός των άλλων τα εξής προγράμματα:

- ✓ Σχέδιο Στελέχωσης Επιχειρήσεων με Απόφοιτους Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης
- ✓ Σχέδιο Τοποθέτησης Άνεργων Νέων Πτυχιούχων για Απόκτηση Εργασιακής
- ✓ Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Αρχικής Κατάρτισης – Ταχύρρυθμα
- ✓ Βελτίωση της Απασχολησιμότητας των Ανέργων και του Αδρανούς Γυναικείου Δυναμικού

➡ Κατάρτιση για άλλες ομάδες που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας

Για τις ομάδες που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας προγράμματα κατάρτισης υλοποιούν το:

1. Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων
2. Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
3. Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης
4. Υπουργείο Εσωτερικών

Ορισμένα από τα προγράμματα που υλοποιήθηκαν αφορούσαν το:

- ✓ Σχέδιο Απασχόλησης με Στήριξη για άτομα με αναπηρία
- ✓ Σχέδιο για δημιουργία και λειτουργία μικρών μονάδων για σκοπούς αυτοεργοδότησης ατόμων με αναπηρίες
- ✓ Σχέδιο Επαγγελματικής Κατάρτισης Ατόμων με Αναπηρίες

➔ Κατάρτιση γενικά για ενήλικες

Τα **Επιμορφωτικά Κέντρα**: Ο γενικός σκοπός των Επιμορφωτικών Κέντρων είναι η ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του κάθε ατόμου και η κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική πρόοδος των πολιτών και της κοινωνίας γενικότερα. Οι σκοποί των Επιμορφωτικών Κέντρων συμβαδίζουν με την αναπτυξιακή πολιτική του κράτους και τους ευρύτερους στόχους του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού για παροχή ευκαιριών «Δια Βίου Μάθησης» σε όλους τους πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας και την καταπολέμηση των μορφωτικών ανισοτήτων για την αποτελεσματικότερη ένταξη και δράση τους στην Ενωμένη Ευρώπη. Τα Επιμορφωτικά Κέντρα αποτελούν το σημαντικότερο πρόγραμμα επιμόρφωσης ενηλίκων, στο πλαίσιο της προώθησης της διά βίου μάθησης στο Τρόδος.

Κρατικά Ινστιτούτα Επιμόρφωσης (ΚΙΕ): Παρέχουν σειρά μαθημάτων σε μαθητές όλων των βαθμίδων, και σε ενήλικες, τόσο σε αστικά κέντρα όσο και σε αγροτικές περιοχές.

Ανοικτό Σχολείο (ΑΣ): Μέσω του θεσμού αυτού οι σχολικοί χώροι μετατρέπονται (σε χρόνο που δεν χρησιμοποιούνται για την εφαρμογή του Αναλυτικού Προγράμματος) σε κέντρα πολιτισμού, αθλητισμού, ψυχαγωγίας, δημιουργίας και επιμόρφωσης.

2.1.2 Φορείς υποστήριξης Δια βίου μάθησης & Προγραμμάτων Κατάρτισης

Οι κύριοι φορείς που προωθούν την παροχή κατάρτισης είναι η ΑνΑΔ, το ΥΠΠ, το ΥΕΠΚΑ και άλλα υπουργεία και δημόσια ιδρύματα. Επιπλέον, ιδιωτικά ιδρύματα, όπως κολέγια, ιδρύματα κατάρτισης, συμβουλευτικοί οίκοι και επιχειρήσεις παρέχουν διάφορα προγράμματα κατάρτισης και δια βίου μάθησης. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι σημαντικότεροι φορείς παροχής τέτοιων προγραμμάτων.

- ➔ **Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού (ΑνΑΔ)**: Η Κυπριακή Δημοκρατία αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα καλλιέργειας των επαγγελματικών δεξιοτήτων των εργαζομένων και της κατάρτισής τους είχε συστήσει το 1979 την Αρχή Βιομηχανικής Καταρτίσεως Κύπρου, η οποία το 1999 με βάση τον περί Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Νόμος αρ. 125 (Ι) του 1999, μετεξελίχθηκε και μετονομάστηκε στην Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού. Αποστολή της ΑνΑΔ είναι η δημιουργία των προϋποθέσεων για προγραμματισμένη και συστηματική κατάρτιση και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της Κύπρου, σε όλα τα επίπεδα και σε όλους τους τομείς, για την ικανοποίηση των αναγκών της οικονομίας μέσα στα πλαίσια της κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής του κράτους. Για την εκπλήρωση της αποστολής και την άσκηση των αρμοδιοτήτων και εξουσιών της ΑνΑΔ, λειτουργεί το Ταμείο Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού. Κάθε εργοδότης υποχρεούται να καταβάλλει στο Ταμείο τέλος που δεν θα υπερβαίνει το ένα τοις εκατό των καταβλητέων απολαβών σε κάθε έναν από τους εργοδοτούμενούς του, όπως κάθε φορά θα καθορίζεται.
- ➔ **Ίδρυμα Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων (ΙΔΕΠ) Διά Βίου Μάθησης** Κύρια ασχολία του ΙΔΕΠ Διά Βίου Μάθησης είναι η διαχείριση των κονδυλίων που παραχωρούνται στην Κύπρο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη συμμετοχή Κυπρίων δικαιούχων σε Ευρωπαϊκά Προγράμματα Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Το ΙΔΕΠ Διά Βίου Μάθησης διαχειρίζεται το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Erasmus+ το οποίο έχει τεθεί σε λειτουργία την 1η Ιανουαρίου 2014 και έχει διαδεχθεί και αντικαταστήσει τα Προγράμματα Διά Βίου Μάθησης, Νέα Γενιά σε Δράση και άλλα Διεθνή Προγράμματα όπως το Erasmus Mundus και το Tempus. Όπως και τα Προγράμματα της περιόδου 2007-13, το Erasmus+ παρέχει υποστήριξη σε δραστηριότητες όλων των τομέων της Διά Βίου Μάθησης (της Σχολικής Εκπαίδευσης, της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, της Εκπαίδευσης Ενηλίκων) καθώς και των τομέων της Νεολαίας και του Αθλητισμού.
- ➔ **Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου** Έχει ορισθεί ως η Εθνική Υπηρεσία για τη διαχείριση του τομέα Νεολαίας και μη τυπικής μάθησης του Ευρωπαϊκού προγράμματος Erasmus+, συστάθηκε ως νομικό πρόσωπο Δημόσιου Δικαίου το 1994, δυνάμει του περί Οργανισμού Νεολαίας Νόμου του 1994 (Ν.33(Ι)/94) που ψηφίστηκε ομόφωνα από τη Βουλή των Αντιπροσώπων.
- ➔ **Κέντρο Παραγωγικότητας Κύπρου (ΚΕΠΑ)** Το όραμα και η φιλοδοξία του ΚΕΠΑ είναι να διαδραματίζει ουσιαστικό, ρυθμιστικό και συντονιστικό ρόλο στη συνεχή αύξηση της παραγωγικότητας, βελτίωση της ποιότητας και ενίσχυση της εθνικής ανταγωνιστικότητας. Η προώθηση ευκαιριών απασχόλησης και η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού αποτελούν τις κυρίαρχες προτεραιότητές του. Το ΚΕΠΑ προσφέρει πληθώρα προγραμμάτων σε εργαζομένους, εργοδότες και ανέργους

2.1.3 Συμπεράσματα σε σχέση με το όρος Τρόδος

Η υλοποίηση των Δια Βίου Μάθησης και Κατάρτισης στρατηγικών και πολιτικών αν και υλοποιούνται σε εθνικό επίπεδο, ωστόσο λειτουργούν αποσπασματικά ως προς τις συνέργειες που έχουν μεταξύ του. Ειδικότερα για την ορεινή περιοχή του Τρόδους η εφαρμογή τέτοιων στρατηγικών και πολιτικών είναι εξαιρετικά δύσκολη, καθώς δεν υπάρχουν οι αντίστοιχες δομές (π.χ. ΜΙΕΕΚ και δομές πιστοποιημένες από την ΑναΔ) και ο συντονισμός των δράσεων είναι απαραίτητο να γίνεται σε τοπικό επίπεδο ειδικά σε μία περιοχή με διαφοροποιήσεις όπως το Τρόδος. Καθίσταται αναγκαία η εξειδίκευση δράσεων και μέτρων της Εθνικής Στρατηγικής Δια βίου μάθησης ειδικά για το Τρόδος, με βάση τις ανάγκες, τις προτεραιότητες και τις ιδιαιτερότητες της περιοχής.

Κατά την εκπαιδευτική χρονιά 2015-2016, 25.000 πολίτες συμμετείχαν μέσω 1899 ομάδων σε 395 Επιμορφωτικά Κέντρα σε ολόκληρο το νησί. Στην ύπαιθρο αντιστοιχεί το 35% αυτής της συμμετοχής πολιτών. Οι γυναίκες και οι άντρες συμμετείχαν με ποσοστό 72% και 28% αντίστοιχα. Το ποσοστό των ατόμων άνω των 65 χρόνων ξεπέρασε το 17%, ενώ δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το Τρόδος. Ενδεικτικά επίσης αναφέρεται, με βάση τα στοιχεία Στατιστικής Υπηρεσίας της Κύπρου για το 2015/2016, το 60,5% των εκπαιδευομένων στα Κρατικά Ινστιτούτα Επιμόρφωσης είναι σε αστικές περιοχές και το και το 39,5% σε αγροτικές. Δεν υπάρχουν ειδικά επικυρωμένα στοιχεία για την ορεινή περιοχή του Τρόδους.

Με βάση έρευνα του Ευρωπαϊκού Κέντρου για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης (CEDEFOP) για το 2016, η Κύπρος χαρακτηρίζεται από χαμηλότερα ποσοστά συγκριτικά με τον μέσο όρο της ΕΕ, σχετικά με τους **μαθητές που ακολουθούν την επαγγελματική κατάρτιση** (Κύπρος 15.1%- ΕΕ 47.4%) και τη δια βίου μάθηση στο γενικό πληθυσμό (Κύπρος 7.5%- ΕΕ 10.7%). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, αλλά και στατιστικά στοιχεία συμμετοχής της περιοχής του Τρόδους σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, εκπαίδευσης καθώς και δια βίου μάθησης, αποδεικνύεται ότι **το Τρόδος δεν αποτελεί περιοχή στην οποία εφαρμόζεται σημαντικός αριθμός προγραμμάτων κατάρτισης**. Σημειώνεται επίσης ότι στο Τρόδος δεν λειτουργεί κανένα ΜΙΕΕΚ ή κάποια άλλη δομή επαγγελματικής κατάρτισης, εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης, με εξαίρεση τα Επιμορφωτικά Κέντρα και την πρόσφατα πιστοποιημένη από την ΑναΔ δομή της Αναπτυξιακής Εταιρείας Τρόδους- ANET.

Αριθμός Εκπαιδευόμενων στη Συμπληρωματική Εκπαίδευση 2013-2016

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	2013/ 14	2014 /15	2015/16			
			ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝ.	ΕΝΗΛΙΚΕΣ	
ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΙ						
Κρατικά Ινστιτούτα Επιμόρφωσης	14,593	12,656	12,000	5,320	6,680⁵	1533
Σύστημα Μαθητείας/ Νέα Σύγχρονη Μαθητεία	107	189	242	217	25	
Απογευματινά/Βραδινά τμήματα Τεχνικών Σχολών	1,097	1,131	1,109	731	378	1033
Επιμορφωτικά Κέντρα	23,135	22,079	25,030	6,549	18,481	25030
Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού	53,493	35,577	51,302	29,378	21,924	51302
Κέντρο Παραγωγικότητας	1,401	511	560	560
Ακαδημία Δημόσιας Διοίκησης	2,748	2,733	3,091	960	2,131	3091

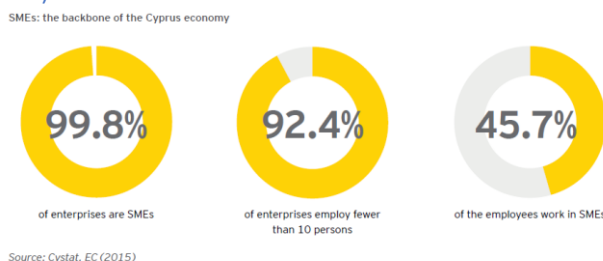
Τελευταία Ενημέρωση 18/6/2018- REPUBLIC OF CYPRUS, STATISTICAL SERVICE

⁵ 3.301 Δημοτικής Εκπαίδευσης και 7166 Μέσης

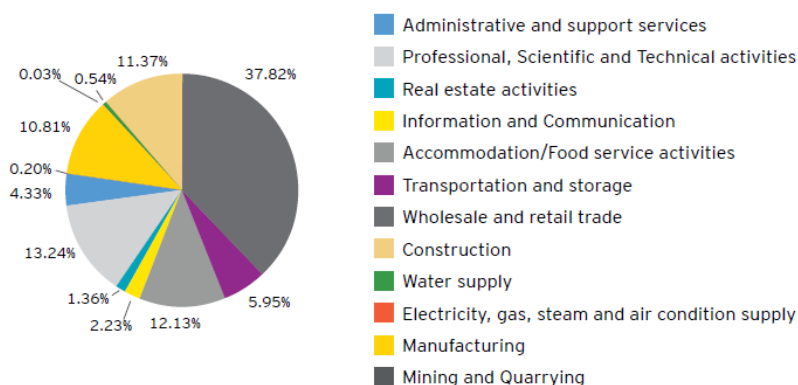
2.2. Επιχειρηματικότητα –Καινοτομία

2.2.1 Δείκτες και Επιδόσεις

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ernst & Young Cyprus Ltd (έκδοση Ιαν 2017)⁶ το 99,8% των επιχειρήσεων στη Κύπρο είναι ΜΜΕ, το 92,4% απασχολούν λιγότερους από 9 εργαζόμενους. Ο δυναμικότερος τομέας επιχειρηματικής δραστηριότητας το χονδρικό και λιανικό εμπόριο(37,82%).

SME by sector 2015

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Δείκτη Επιχειρηματικότητας 2018 (*Global Entrepreneurship Index - GEI*) η Κύπρος **κατατάσσεται 32η ανάμεσα στις 137 χώρες** με τον Συνολικό Δείκτη Επιχειρηματικότητας να ανέρχεται στο 48% του μέσου όρου των 137 χωρών που εξετάζονται⁷. Ο Δείκτης μετρά την ποιότητα της επιχειρηματικότητας και του υποστηρικτικού οικοσυστήματος που σχετίζεται με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την ανάπτυξη μέσω καινοτομίας και αξιοποίησης ευκαιριών και όχι με την «αναγκαστική επιχειρηματικότητα», η οποία αποτελεί περισσότερο αυτο-απασχόληση και η οποία, σύμφωνα με αναλύσεις του Παγκόσμιου Ινστιτούτου Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης (GEDI), συσχετίζεται αρνητικά με την ανάπτυξη. Οι κύριες αδυναμίες της Κύπρου σε σχέση με την επιχειρηματικότητα εστιάζονται στη Δικτύωση 33%, στη Καινοτομία στις διαδικασίες 35% και στη πρόθεση για υψηλή ανάπτυξη 35% .

Ο συνοπτικός Δείκτης Καινοτομίας της Κύπρου το 2016, ανέρχεται στο 73,3% του μέσου όρου της Ε.Ε και παρουσιάζει πτώση κατά 12,7% σε σχέση με το 2010⁸. Η Κύπρος καταλαμβάνει την 20η θέση μεταξύ των 28 χωρών μελών της ΕΕ και χαρακτηρίζεται ως χώρα με μέτριες επιδόσεις. Σύμφωνα με την Έκθεση Προόδου της Δήλωσης Πολιτικής για την Επιχειρηματικότητα για το 2016 (η οποία αναλύεται παρακάτω) αναφέρεται ότι ο αριθμός νέων επιχειρήσεων έχει αυξηθεί το 2016 κατά 21% σε αντίθεση αύξηση ύψους 3% που σημείωσε το 2015.

2.2.2 Ρυθμιστικό πλαίσιο

Σύμφωνα με την **Μονάδα Διοικητικής Μεταρρύθμισης & Ανάπτυξης της Κυπριακής Δημοκρατίας**, το ισχύον θεσμικό και ρυθμιστικό πλαίσιο παρουσιάζει αδυναμίες οι οποίες δεν επιτρέπουν στην Κύπρο να αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητες της ως ελκυστικός προορισμός για επιχειρηματική δραστηριότητα, αλλά ούτε και να διασφαλίζει την αποτελεσματική παροχή

⁶ *Cyprus Innovation and Entrepreneurship Dynamics*

⁷ <https://thegedi.org/global-entrepreneurship-and-development-index/>, μέσω Ανάλυσης του ΚΕΠΑ

[http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/kepa/kepa_new.nsf/0971B9AB2CD95049C22581D20034D44D/\\$file/WEF_GCI_2017_2018_Profile_CYP.pdf](http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/kepa/kepa_new.nsf/0971B9AB2CD95049C22581D20034D44D/$file/WEF_GCI_2017_2018_Profile_CYP.pdf) & *Global Competitiveness Index 2017-2018*

<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/countryeconomy-profiles/#economy=CYP>

⁸ http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en

υπηρεσιών προς τους πολίτες. Η βελτίωση του ρυθμιστικού πλαισίου αποτέλεσε μια επιτακτική ανάγκη και αποσκοπεί στην απλοποίηση των διαδικασιών και των νομοθεσιών, μέσω της κατάργησης αυτών που είναι ξεπερασμένες, ώστε να μειωθεί ο φόρτος τον οποίο επωμίζονται, τόσο οι πολίτες και επιχειρήσεις κατά την εφαρμογή τους ή κατά τις συναλλαγές τους με το κράτος, όσο και η ίδια η δημόσια υπηρεσία. Προς αυτόν τον στόχο, έχει εκπονηθεί ένα ολοκληρωμένο Σχέδιο Δράσης για τη Βελτίωση του Ρυθμιστικού Πλαισίου στην Κύπρο, μέσω του οποίου προωθούνται δράσεις κάτω από τις ακόλουθες προτεραιότητες:

- Απλοποίηση διαδικασιών και νομοθεσιών και μείωση του διοικητικού φόρτου
- Καλύτερη νομοθέτηση και Ανάλυση του Αντίκτυπου των νέων νομοθετικών προτάσεων
- Καλλιέργεια κουλτούρας και ανάπτυξη σχετικών ικανοτήτων

Παράλληλα έχει διαμορφωθεί ο **Στρατηγικός Προγραμματισμός για το 2017-2019** της Γενικής Διεύθυνσης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης που θέτει στη Διεύθυνση Έρευνας, Καινοτομίας και Δια Βίου Μάθησης τους στόχους:

- ✓ Παρακολούθηση και συντονισμός εθνικών θέσεων για θέματα Έρευνας και προώθηση Έρευνας, Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας ως μέσων ανάπτυξης
- ✓ Προώθηση της δια βίου μάθησης

Στη Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων τους στόχους:

- ✓ Αποτελεσματική αξιοποίηση Ευρωπαϊκών Ανταγωνιστικών Προγραμμάτων και άλλων Διεθνών Χρηματοδοτικών Μηχανισμών
- ✓ Ενίσχυση της Υπεύθυνης Επιχειρηματικότητας μέσω της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ)

2.2.3 Η Δήλωση Πολιτικής για την Επιχειρηματικότητα

Η πολιτική για τις ΜΜΕ και την επιχειρηματικότητα αποτελεί μια από τις προτεραιότητες της κυβερνητικής πολιτικής, αναγνωρίζοντας τον καθοριστικό ρόλο που διαδραματίζουν στην οικονομική δραστηριότητα και ανάπτυξη του τόπου. **Το Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού είναι αρμόδιο για την Επιχειρηματικότητα**

Η Εθνική Δήλωση Πολιτικής για την Ενίσχυση του Επιχειρηματικού Οικοσυστήματος στην Κύπρο, που εγκρίθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο στις 14/12/ 2015, καθιερώνει για πρώτη φορά ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο πολιτικής και ένα στοχευμένο σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του επιχειρηματικού Οικοσυστήματος της χώρας, μέχρι το 2020. Η Επιτροπή Συντονισμού και Παρακολούθησης για την εφαρμογή της Δήλωσης Πολιτικής λειτουργεί υπό την προεδρία του Γενικού Διευθυντή του ΥΕΕΒΤ, με εκπρόσωπους της Μονάδας Διοικητικής Μεταρρύθμισης, του Υπουργείου Οικονομικών, του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, επιχειρήσεων (και της κοινότητας των νεοφυών επιχειρήσεων), και εξειδικευμένοι εμπειρογνώμονες. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη στήριξη των νεοφυών επιχειρήσεων (Startups), και ευθυγραμμίζεται σε αρκετές περιπτώσεις με τις δράσεις της πρωτοβουλίας Cyprus Startup Manifesto (κοινότητα κυπριακών νεοφυών επιχειρήσεων) στο πλαίσιο του αντίστοιχου Ευρωπαϊκού μανιφέστου.

Οι δράσεις της Δήλωσης Πολιτικής συνοψίζονται σε ένα Σχέδιο Δράσης με ορίζοντα υλοποίησης το 2020 και επικεντρώνονται σε 4 γενικούς στόχους: (1) **Ενίσχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας**, (2) **Ανάπτυξη της επιχειρηματικής ικανότητας**, (3) **Στήριξη της επιχειρηματικότητας** και (4) **Ενίσχυση ανταγωνιστικότητας και εξωστρέφειας**. Οι δείκτες επίτευξης των στόχων σχετίζονται με:

- ✓ Αύξηση των νέων επιχειρήσεων που δημιουργούνται ετησίως κατά 20%
- ✓ Αύξηση 25% έως 2020 της βιωσιμότητας επιχειρήσεων, τα πρώτα δύο χρόνια λειτουργίας τους,
- ✓ Αύξηση αριθμού υψηλού ρυθμού ανάπτυξης (≥ 10 ποσ. μον.) επιχειρήσεων κατά 50% ετησίως
- ✓ Αύξηση εργαζομένων σε νέες επιχειρήσεις (start-ups) κατά 10% & σε ΜΜΕ κατά 5% έως το 2020.

Η Δήλωση Πολιτικής αναγνωρίζει πέντε πυλώνες προτεραιότητας:

- ✓ **Καλλιέργεια επιχειρηματικής κουλτούρας:** Ανάπτυξη δημιουργικής σκέψης και δεξιοτήτων που μετατρέπουν την ιδέα σε επιχειρηματική ευκαιρία, κυρίως μέσα από το εκπαιδευτικό σύστημα και διάδοση του επιχειρηματικού πνεύματος.
- ✓ **Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος:** Δημιουργία του κατάλληλου ρυθμιστικού και θεσμικού πλαισίου και των σχετικών δομών για τη διευκόλυνση και ενίσχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και ανάπτυξης.
- ✓ **Επιχειρηματική καινοτομία:** Διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου και κατάλληλου υποστηρικτικού πλαισίου έρευνας και καινοτομίας για τις επιχειρήσεις
- ✓ **Ενίσχυση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση:** Άρση υφιστάμενων εμποδίων και διαμόρφωση του κατάλληλου πλαισίου ανάπτυξης χρηματοδοτικών εργαλείων που να ανταποκρίνονται στις σύνθετες ανάγκες και στα επιμέρους στάδια της επιχειρηματικής δραστηριότητας, μέσα από ένα ευρύ φάσμα επιλογών χρηματοδότησης.
- ✓ **Διευκόλυνση της πρόσβασης στις αγορές:** Διευκόλυνση της πρόσβασης στις αγορές: υποστήριξη των επιχειρήσεων για ανάπτυξη των δεξιοτήτων και των πόρων που χρειάζονται ώστε να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Δράσεις και προγράμματα που έχουν αναληφθεί μέχρι σήμερα, ή θα ολοκληρωθούν έως το 2020:

Καλλιέργεια επιχειρηματικής κουλτούρας: Προγράμματα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών, Πιλοτικό πρόγραμμα «Ξοδεύοντας Έξυπνα» για μαθητές δημοτικού, Πρόγραμμα «Μαθητική Επιχείρηση» για τη μέση εκπαίδευση, Συμμετοχή Κυπρίων φοιτητών στο Θερινό Σχολείο Επιχειρηματικότητας στην Νίκαια Γαλλίας, Ετήσιος Διαγωνισμός Επιχειρηματικότητας Κύπρος CyEC, σειρά διαγωνισμών για την καλλιέργεια επιχειρηματικής κουλτούρας («Μαθητές στην Έρευνα», «Τεχνολογία & Καινοτομία στην Εκπαίδευση»), Θεσμός «School Startup Ambassadors», Ημερίδες επιχειρηματικότητας & καινοτομίας σε στρατόπεδα, Εξ Αποστάσεως Προγράμματα κατάρτισης επιχειρηματικότητας και καινοτομίας από το Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, σειρά διαλέξεων από ακαδημαϊκά Ιδρύματα, Βελτίωση του θεσμού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, Εργασιακή τοποθέτηση και άσκηση μαθητών από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Εισαγωγή Πιστοποιητικού στην Επιχειρηματικότητα, Λειτουργία χώρου Makerspace, Ανταλλαγή τεχνογνωσίας και εμπειρικής μάθησης στην επιχειρηματικότητα .

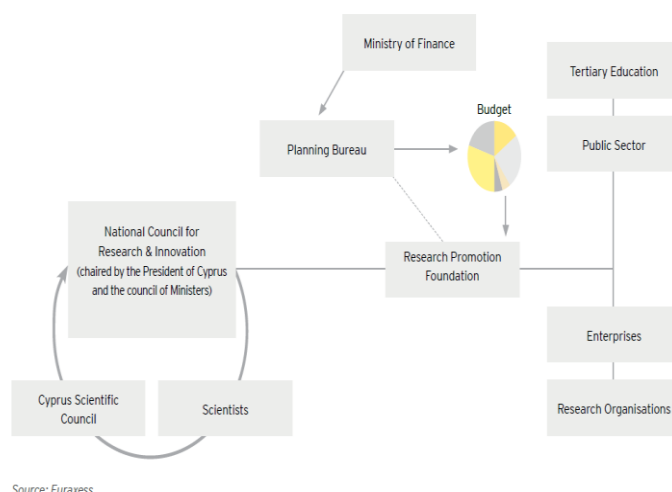
Βελτίωση επιχειρηματικού περιβάλλοντος: Σχέδιο Δράσης για τη Βελτίωση Ρυθμιστικού Πλαισίου, Προώθηση της ευρωπαϊκής αρχής “Think Small First”(Εφαρμογή SME Test), Απλοποίηση διαδικασιών για νέες και υπάρχουσες επιχειρήσεις(φορολογικά, ασφαλιστικά), Προσέλκυση εργαζομένων υψηλής αμοιβής από τρίτες χώρες και επιχειρηματιών για δημιουργία νεοφυών επιχειρήσεων (Start-up visa), Φορολογικά κίνητρα, ελαφρύνσεις με έμφαση στις νεοφυείς επιχειρήσεις, νομοθετική ρύθμιση για κοινωνική επιχειρηματικότητα και σχέδιο δράσης κοινωνικών επιχειρήσεων, Δημιουργία Κέντρου Εξυπηρέτησης Επιχειρηματικής Δραστηριότητας (ΚΕΕΔ), Ανάπτυξη CY Brand for start Ups, πρόγραμμα παροχής συμβουλευτικής καθοδήγησης και εκπαίδευσης επιχειρήσεων, Δημιουργία Ηλεκτρονικής Πλατφόρμας Εξυπηρέτησης Επιχειρήσεων, ηλεκτρονικό σύστημα αδειοδότησης, προώθηση Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, με έμφαση στο Επιχειρείν, ηλεκτρονικό σύστημα υποβολής αιτήσεων χορηγιών, Εταιρική Υπευθυνότητα και Βιωσιμότητα, Αναθεώρηση εταιρικού δικαίου.

Επιχειρηματική καινοτομία: Διαμόρφωση θεσμικού πλαισίου(Πλαίσιο Αρχών για τη Δημιουργία Μηχανισμού Μετατροπής Επιστημονικής Τεχνογνωσίας και Επινοήσεων σε Εμπορεύσιμα Προϊόντα, και για δημιουργία Συμπράξεων καινοτομίας (οδηγία 2014/24EE), πλαίσιο προστασίας πνευματικής ιδιοκτησίας, Χρήση υπολογιστικού νέφους από ΜμΕ, Δημιουργία και Λειτουργία Κέντρου Μεταφοράς Τεχνολογίας, Αξιοποίηση πανεπιστημιακών εργαστηρίων από την επιχειρηματική κοινότητα, Σχέδιο για Δημιουργία Οικιών Καινοτομίας, Κέντρου Επιχειρηματικής Καινοτομίας, Σχέδιο δημιουργίας συστάδων επιχειρήσεων (Clusters), Προσέλκυση ερευνητικού ταλέντου, Γραφεία Διασύνδεσης (πρακτική άσκηση φοιτητών σε επιχειρήσεις), δράσεις προώθησης της καινοτομίας στις δημόσιες προσφορές, Λευκωσία ως περιφέρεια γνώσης, έρευνας και καινοτομίας

Ενίσχυση πρόσβασης στη χρηματοδότηση: Απλοποίηση διαδικασιών συμμετοχής στα συγχρηματοδοτούμενα σχέδια, επανασχεδιασμός προγραμμάτων ενίσχυσης επιχειρηματικής δραστηριότητας, συνεργασίας με ιδιωτικό τομέα και παροχή κινήτρων για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών χρηματοδότησης, Συνεργασία με χρηματοπιστωτικό τομέα για την αξιοποίηση ευρωπαϊκών κονδυλίων, ενίσχυση συμμετοχής κυπριακών φορέων στα Ευρωπαϊκά Ανταγωνιστικά Προγράμματα, Ενθάρρυνση συμμετοχής τραπεζών σε ευρωπαϊκά προγράμματα, Ενίσχυση χρηματοοικονομικών γνώσεων των επιχειρήσεων, Ενημερωτικά προγράμματα για εναλλακτικές μορφές χρηματοδότησης, Ανάπτυξη Ταμείων Επιχειρηματικών Κεφαλαίων (Venture Capital), νομικού πλαισίου για crowdfunding στην Κύπρο, Εναρμόνιση κανόνων Διαθρωπτικών Ταμείων με HORIZON 2020.

Διευκόλυνση Πρόσβασης στις Αγορές: Μελέτη για ενδυνάμωση κυπριακών εξαγωγών, Κατάρτιση κυπριακών επιχειρήσεων για δεξιότητες στη διεθνοποίηση, Προώθηση ψηφιακής επιχειρηματικότητας (ηλεκτρονικού εμπορίου, καμπάνια ενημέρωσης στις ΜΜΕ), Αξιοποίηση δικτύου απόδημων επιχειρηματιών, λειτουργία Εμπορικών Κέντρων στο εξωτερικό, αξιοποίηση ευρωπαϊκών υποδομών δικτύωσης και υποστήριξης, Λειτουργία Export HelpDesk, Αξιοποίηση Πρεσβειών / Αποστολών στο εξωτερικό στο πλαίσιο της Οικονομικής Διπλωματίας.

2.2.4 Το Σύστημα Έρευνας και Καινοτομίας

Το Σύστημα Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας (ΕΤΑΚ) εκπροσωπείται από το σύνολο των εμπλεκόμενων φορέων που υποστηρίζουν την παραγωγή και αξιοποίηση νέας γνώσης και προσδιορίζει τους τρόπους αλληλεπίδρασης μεταξύ τους. Απαρτίζεται από τους θεσμούς:

- ✓ **Το Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΣΕΚ):** το ανώτατο όργανο του Συστήματος ΕΤΑΚ, υπό την προεδρία του Προέδρου της Δημοκρατίας και σε αυτό συμμετέχουν έξι Υπουργοί (*Οικονομικών, Παιδείας και Πολιτισμού, Μεταφορών, Επικοινωνιών και Έργων, Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος και Υγείας*). Καθορίζει τους μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους εθνικούς στόχους και επιδιώξεις του ΕΤΑΚ, οι οποίοι συνάδουν με τους ευρύτερους αναπτυξιακούς στόχους του κράτους.
- ✓ **Το Κυπριακό Επιστημονικό Συμβούλιο (ΚυΕΣ):** συμβουλευτικό επιστημονικό σώμα αποτελούμενο από διακεκριμένους επιστήμονες διεθνούς εμβέλειας.
- ✓ **Η Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης:** αποτελεί το συνδετικό κρίκο του Συστήματος με το σύνολο της κρατικής μηχανής.
- ✓ **Το Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας:** η εκτελεστική δομή ΕΤΑΚ υλοποιώντας στρατηγικές, και προγράμματα όπως το RESTART 2016-2020 και άλλες εθνικές πρωτοβουλίες. Το ΙΠΕ συντονίζει **το Enterprise Europe Network Cyprus**, (πληροφόρηση, συμβουλευτικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες στην επιχειρηματική κοινότητα για την ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας.) Συμμετέχει στο Κοινό ευρωπαϊκό πρόγραμμα **«Ambient Assisted Living» (AAL)**, (Άρθρο 185 της Συνθήκης της ΕΕ), που στοχεύει στη **βελτίωση της ποιότητας ζωής της τρίτης ηλικίας μέσω ΤΠΕ**, στο **«EUROSTARS»** για τη χρηματοδότηση καινοτόμων μικρομεσαίων επιχειρήσεων στον τομέα της Έρευνας και Ανάπτυξης, και είναι ο Επικεφαλής Οργανισμός στο Κέντρο Υπηρεσιών **«EURAXESS Service Centre»** στην Κύπρο για την υποστήριξη της κινητικότητας των ερευνητών. Προσφέρει υπηρεσίες υποστήριξης για μεταφορά τεχνολογίας μέσω του **Ευρωπαϊκού Κέντρου Επιχειρηματικής Στήριξης Κύπρου** και είναι Εθνικό Σημείο Επαφής για όλες τις δραστηριότητες του Προγράμματος Η2020. Τέλος προσφέρει υπηρεσίες ενημέρωσης χρηματοδότησης προγραμμάτων, μεταφοράς τεχνολογίας, αξιοποίησης ερευνητικών αποτελεσμάτων, υποστήριξης θεμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, στήριξης καινοτομίας και δικτύωσης με απόδημους Κύπριους ερευνητές.
- ✓ Το 2013 με σκοπό την αντιμετώπιση της αδυναμίας του συστήματος διακυβέρνησης, το Υπουργικό Συμβούλιο διόρισε **Εθνική Επιτροπή Έρευνας, Καινοτομίας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΕΕΚΤΑ)** η οποία συνέταξε Πρόταση για Δημιουργία ενός **Νέου Ενιαίου Εθνικού Πλαισίου για Έρευνα, Καινοτομία και Επιχειρηματικότητα στην Κύπρο (innovative Cyprus)**
- ✓ **Το Δίκτυο Ευρωπαϊκής Σύμπραξης Καινοτομίας Κύπρου (ΕΣΚΚ) για τη Γεωργία**, λειτουργεί υπό την αιγίδα του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου (ΕΑΔ) Κύπρου με στόχο να ενισχύσει την αλληλεπίδραση των μετόχων του Δικτύου, όπως αγροτών, συμβούλων, επιστημόνων, αγροτικών επιχειρήσεων, ΜΚΟ και άλλων φορέων που εμπλέκονται στον Κυπριακό αγροτικό τομέα.

2.2.5 Προγράμματα - Πρωτοβουλίες Ενίσχυσης Επιχειρηματικότητας & Καινοτομίας

➔ **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξη 2014-2020** Το Ε.Π. δομείται σε 6 Άξονες Προτεραιότητας:

1. Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας της Οικονομίας
2. Προώθηση της Χρήσης των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών
3. Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή και Διατήρηση του Περιβάλλοντος
4. Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων και Υδάτινων Πόρων
5. Προώθηση Βιώσιμων Μεταφορών και Μείωση Εκπομπών Διοξειδίου του Άνθρακα
6. Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη

Οι επενδυτικές προτεραιότητες που αφορούν στην Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία σχετίζονται με την ανάπτυξη δεσμών και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων, την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, την κοινωνική και οικολογική καινοτομία, τη δικτύωση, τα συμπλέγματα φορέων και την ανοιχτή καινοτομία μέσω έξυπνης εξειδίκευσης, ενέργειες έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, την προαγωγή της επιχειρηματικότητας και των ικανοτήτων παραγωγής κλπ. **Ειδικότερα:**

Στο τομέα του Τουρισμού: Αειφόρος Τουριστική Ανάπτυξη (κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική διάσταση του τουρισμού, εκτίμηση και παρακολούθηση φέρουσας ικανότητας), Προώθηση Ειδικών Μορφών Τουρισμού Άμβλυση Εποχικότητας, Ψηφιακή Εποχή και Καινοτομία στον Τουρισμό), Οργάνωση, Διαχείριση, Προώθηση του Τουριστικού Προϊόντος, Ιατρικός Τουρισμός, Αγροτουρισμός

Στο τομέα Γεωργίας-Τροφίμων: Ανταγωνιστικότητα Γεωργικής και Κτηνοτροφικής Παραγωγής (αξιοποίηση ΤΠΕ, βιοτεχνολογιών και ρομποτικής, προώθηση προϊόντων ονομασίας προέλευσης), Ποιότητα και Ασφάλεια Τροφίμων, Βέλτιστες πρακτικές διαχείρισης και σίτισης ζώων, Επιπτώσεις της Κλιματικής Αλλαγής στις Αγρο-κλιματικές Ζώνες της Κύπρου, Περιβαλλοντική και Κοινωνική Διάσταση (αποτελεσματική αξιοποίηση βιοποικιλότητας και οικοσυστημάτων, βέλτιστη αξιοποίηση υδάτινων πόρων, χρήση ΑΠΕ).

Στο τομέα Περιβάλλον: Προστασία Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Οικο-Καινοτομία, Διατήρηση και Διαχείριση Φυσικών Πόρων-Οικοσυστήματα, Οριζόντιες Εφαρμογές), Βελτίωση Διατήρησης των ειδών και οικοτόπων στις περιοχές NATURA 2000

Στο τομέα ΤΠΕ: Οριζόντιες Εφαρμογές ΤΠΕ (ηλεκτρονικός τουρισμός και πολιτισμός, ψηφιακή παιδεία, ηλεκτρονική υγεία και ποιότητα ζωής, προαγωγή οικολογικών τεχνολογιών, ψηφιακή διακυβέρνηση, εργασία και επιχειρηματικότητα).

➔ **Προγράμματα Ενίσχυσης της Υπηρεσίας Βιομηχανίας και Τεχνολογίας ΥΕΕΒΤ**

(Στο πλαίσιο του ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξη 2014-2020): Ενίσχυση Νεανικής & Γυναικείας Επιχειρηματικότητας. Επιχειρηματικής Καινοτομίας (ΕΠΕΝΔΥΩ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΕΧΩ), Εξοικονομώ, Αναβαθμίζω για Επιχειρήσεις, Ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ του Μεταποιητικού Τομέα και άλλων Στοχευμένων Οικονομικών Δραστηριοτήτων, Ανταγωνιστικότητας στον Οινοποιητικό κλάδο, Δημιουργία και Εκσυγχρονισμό Μονάδων Μεταποίησης, Εμπορίας και Ανάπτυξης Γεωργικών Προϊόντων (Καθεστώς 4.2) και Ενεργειακής Εξοικονόμησης στην Περιοχή των Βρετανικών Βάσεων.

➔ **Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014- 2020**

Τμήμα Γεωργίας, Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος: Ενισχύσεις για την Προώθηση της μεταφοράς γνώσεων και της καινοτομίας στη γεωργία, στη δασοκομία και στις αγροτικές περιοχές, Ενίσχυση της βιωσιμότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και της ανταγωνιστικότητας όλων των ειδών γεωργίας σε όλες τις περιοχές και προώθηση των καινοτόμων γεωργικών τεχνολογιών και της βιώσιμης διαχείρισης των δασών, Προώθηση της οργάνωσης της αλυσίδας τροφίμων, περιλαμβανομένης της επεξεργασίας και εμπορίας γεωργικών προϊόντων, της καλής διαβίωσης των ζώων και της διαχείρισης κινδύνων στη γεωργία, Αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων που συνδέονται με τη γεωργία και τη δασοκομία, Προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων και στήριξη της στροφής προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και ανθεκτικής στην αλλαγή του κλίματος στους τομείς της γεωργίας, των τροφίμων και της δασοκομίας, Προώθηση της κοινωνικής ένταξης, της μείωσης της φτώχειας και της οικονομικής ανάπτυξης στις αγροτικές. Στο πλαίσιο του προγράμματος υλοποιούνται στο Μέτρο LEADER Στρατηγικές Τοπικής Ανάπτυξης από 4 Ομάδες Τοπικής Δράσης, ύψους €12.000.000. **Για την Ο.Τ.Δ. Τροόδους** ο προϋπολογισμός ανέρχεται στα 2.717.058 ευρώ. Οι παρεμβάσεις αφορούν **ενισχύσεις Αγροτουρισμού**(παραδοσιακά καταλύματα, παραδοσιακά εστιατόρια και καφενεία, η δημιουργία επισκέψιμων αγροκτημάτων, και άλλες εμπλουτιστικές δραστηριότητες που συνδέονται με τη φύση, τον πολιτισμό, την παράδοση), σε **δράσεις πολιτισμού και εκπαίδευσης** (Το «Σχολείο του Δάσους»), Μελέτες, δημόσιες παρεμβάσεις για την ανάπτυξη τουριστικών υποδομών και βελτίωση της επισκεψιμότητας, **δράσεις εκπαίδευσης και κατάρτισης σε μη γεωργικά θέματα**(επιχειρηματικότητα γεωτουριστικές δραστηριότητες, καινοτομία), **δράσεις συνεργασίας** (ανάπτυξη και εμπορία τουριστικών υπηρεσιών Αγροτουρισμού, τοπικών προϊόντων μεταποίησης και κρασιού, και την αειφόρο προμήθεια βιομάζας).

➔ **Προγράμματα RESTART 2016-2020**

Συνολικού προϋπολογισμού 99.140.000 ευρώ: αποτελούν το πολυετές αναπτυξιακό πλαίσιο Προγραμμάτων για στήριξη της ΕΤΑΚ και συγχρηματοδοτείται από εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους, σε συνδυασμό με άλλες εθνικές πρωτοβουλίες. Επικεντρώνεται σε στόχους και Τομείς Προτεραιότητας της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Κύπρο (S3Cy) και εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξη 2014-2020», (αναπτυξιακή στρατηγική της Κύπρου για την αξιοποίηση των πόρων του ΕΤΠΑ στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας 1 «Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας της Οικονομίας»).

Με (3) βασικούς Πυλώνες Στρατηγικής, οι οποίοι αντιστοιχούν στις βασικές επιδιώξεις του:

- ✓ ΠΥΛΩΝΑΣ I: «Έξυπνη Ανάπτυξη»
- ✓ ΠΥΛΩΝΑΣ II: «Αειφόρο Σύστημα ΕΤΑΚ»
- ✓ ΠΥΛΩΝΑΣ III: «Μετασχηματισμός Συστήματος ΕΤΑΚ»

Και οριζόντιους στόχους που αφορούν:

- ✓ στην αξιοποίηση, αναβάθμιση Ανθρώπινου Δυναμικού και ιδιαίτερα της νέας γενιάς ερευνητών.
- ✓ στην ενίσχυση της Συνεργασίας του Συστήματος Παραγωγής με το Σύστημα ΕΤΑΚ
- ✓ στην ενίσχυση της Εξωστρέφειας και την Ανάπτυξη Διεθνών Συνεργασιών
- ✓ στη Καινοτομία, ως συνιστώσα της οικονομικής διαδικασίας, της εξασφάλισης ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος για επιχειρήσεις και αντιμετώπισης κοινωνικών προβλημάτων

Δράσεις που χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο RESTART 2016-2020: Κοινωνική Καινοτομία, Κουπόνια Καινοτομίας, Ολοκληρωμένα Έργα, Ανταγωνιστική Δράση *Teaming for Excellence* του Horizon 2020, Συμπληρωματική Χορηγία, Ενίσχυση Έρευνας στις υφιστάμενες και τις νεοσύστατες Επιχειρήσεις, Βιομηχανική Ιδιοκτησία, Διερεύνηση Βιομηχανικής Τεχνολογίας Τεχνογνωσίας, Επιχειρηματική Αριστεία- EUROSTARS Κύπρου, HORIZON 2020/SME Instrument- 2η Ευκαιρία, Συμμετοχή σε Εκδηλώσεις Διεθνούς Δικτύωσης, Διακρατικές Συνεργασίες, Διεθνής Συνεργασία- Διττή Στόχευση», EUREKA Κύπρου, Ευρωπαϊκές Πρωτοβουλίες- Τοπική Ανάπτυξη, Νησίδες Αριστείας, Στρατηγικές μονάδες υποδομής-Νέοι Επιστήμονες, Διδάκτωρ, Ενθάρρυνση συντονισμού έργων Horizon 2020, Εμπορική αξιοποίηση αποτελεσμάτων Έρευνας από επιχειρήσεις, Καλλιέργεια κουλτούρας ΕΤΑΚ (Διαγωνισμοί «Φοιτητές στην Έρευνα- ΦΟΙΤΩ», Μαθητές και Μαθήτριες στην Έρευνα ΜΕΡΑ», «Τεχνολογία και Καινοτομία στην Εκπαίδευση ΤΕΚΕ»).

➡ Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας

Interreg V-A Ελλάδα-Κύπρος με στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας μέσω επιχειρηματικότητας και χρήση ΤΠΕ, Προγράμματα Balkan-Mediterranean, MED, ENI MED, INTERREG EUROPE με παρεμβάσεις επιχειρηματικότητας και Καινοτομίας.

➡ Ταμείο Επιχειρηματικότητας Κύπρου

Αποτελεί κοινή πρωτοβουλία του Ομίλου της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και της Κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στοιχεί στη διευκόλυνση και ενίσχυση της πρόσβασης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) στη χρηματοδότηση μέσα από την παροχή δανείων με ευνοϊκούς όρους (μειωμένα επιτόκια, μειωμένες εγγυητικές απαιτήσεις, μακρά περίοδο αποπληρωμής και περίοδο χάριτος).

➡ Η νέα ενιαία και ολοκληρωμένη εθνική βιομηχανική στρατηγική της Κύπρου 2017-2030

από το Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού με στόχο την αύξηση της συνολικής παραγωγικότητας της βιομηχανίας, την αύξηση της καινοτομίας, των εξαγωγών και της συνεισφοράς της βιομηχανίας στο ΑΕΠ. Οι Στρατηγικοί πυλώνες της αφορούν στη Ψηφιοποίηση της βιομηχανίας, στην Ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων και ενίσχυση/ αναβάθμιση υφιστάμενων δεξιοτήτων, στη Βελτίωση βιομηχανικού/ επιχειρηματικού περιβάλλοντος, στην Ενίσχυση πρόσβασης στη χρηματοδότηση, και πρόσβασης στις αγορές. Η νέα εθνική βιομηχανική στρατηγική συνάδει με την Στρατηγική για τη μελλοντική βιομηχανική πολιτική της Ευρώπης η οποία περιλαμβάνει, τη Στρατηγική για τη Ψηφιοποίηση της Ευρωπαϊκής Βιομηχανίας, τη Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση, τη Ψηφιακή Ατζέντα, την Ατζέντα για τις Ψηφιακές Δεξιότητες, την Ατζέντα και τις πρωτοβουλίες για την Καινοτομία, τη Συνεργατική Οικονομία, την Κυκλική Οικονομία, το εμπόριο και τις επενδύσεις.

➡ Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Η Κύπρος έχει υποβάλει το 2017 την Πρώτη Εθελοντική Έκθεση Προόδου για την Εφαρμογή της Ατζέντας 2030. Η ΓΔ ΕΠΣΑ είναι υπεύθυνη για το συντονισμό και την παρακολούθηση της υλοποίησης των δεσμεύσεων της Κύπρου όσον αφορά τους Στρατηγικούς Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης 2030 των Ηνωμένων Εθνών.

➡ Το Σχέδιο Δράσης για Κοινωνικές Επιχειρήσεις

Το νομοσχέδιο «Ο Περί Κοινωνικών Επιχειρήσεων Νόμος» με το οποίο ορίζονται οι κοινωνικές επιχειρήσεις και δημιουργείται σχετικό μητρώο, καθώς και το Σχέδιο Δράσης για την ενίσχυση του οικοσυστήματος των Κοινωνικών Επιχειρήσεων, έχουν εγκριθεί από το Υπουργικό Συμβούλιο στις 9 Ιανουαρίου 2018.

➡ Υπηρεσία Κυπριακής Χειροτεχνίας

Είναι η οργανωμένη αναβίωση της παραδοσιακής λαϊκής τέχνης πάνω στη βάση σύγχρονης χειροτεχνίας. Προγράμματα και δραστηριότητες όπως: Έρευνα και μελέτη παραδοσιακών αντικειμένων, Μελέτη, σχεδιασμός και δημιουργία νέων αντικειμένων, Βελτίωση χειροτεχνημάτων που υπάρχουν ήδη στην παραγωγή, Πειραματική εργασία σε πρώτες ύλες και τεχνικές, Συνεργασία και στήριξη οικοτεχνών/χειροτεχνών και εργαστηρίων με ιδιαίτερη έμφαση στην ύπαιθρο, Εκπαίδευση ή και μετεκπαίδευση σε εξειδικευμένα θέματα χειροτεχνίας, Προβολή και προώθηση της κυπριακής χειροτεχνίας, πειραματικά εργαστήρια Κεντητικής, Υφαντικής, Ξυλογλυπτικής, Κεραμικής, Μεταλλοτεχνίας, Ψαθοπλεκτικής, Γενικής Χειροτεχνίας, Δερματοτεχνίας και Ενδυματολογίας.

2.2.6 Το Παραγωγικό και Επιχειρηματικό Οικοσύστημα Τροόδους

- ➡ **Τοπική Οικονομία:** Η ορεινή περιοχή Τροόδους, ιστορικά μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα, ήκμαζε σε όλους τους τομείς και κυρίως στον Πρωτογενή Τομέα. Η Γεωργία ήταν ο στυλοβάτης της τοπικής οικονομίας, ενώ το εμπόριο η οικοτεχνία και ο τουρισμός, συνεισέφεραν ως συμπληρωματικές πηγές εισοδήματος. Η ύφανση ενδυμάτων, χαλιών, κλινοσκεπασμάτων και η βυρσοδεψία αποτελούσαν συνεισφέρουσες δραστηριότητες του Δευτερογενούς Τομέα και ορισμένες κοινότητες υπήρξαν φημισμένοι πρωτοποριακοί τουριστικοί προορισμοί. Η οικονομία στηριζόταν στη μεταποίηση προϊόντων κυρίως διατροφής για ιδιοκατανάλωση, ή εμπορία. Προϊόντα που παράγονται και σήμερα, όπως η κουμανδαρία, το κρασί, ο σουτζούκος και τα αλλαντικά, παράγονταν σε μικρές οικοτεχνίες. Σταδιακά επήλθε μείωση της παραγωγής των προϊόντων αυτών, λόγω ανταγωνιστικών τιμών των προσφερόμενων στην αγορά βιομηχανικών προϊόντων. Οι σημερινές νέες καταναλωτικές τάσεις για προϊόντα ποιότητας και ταυτότητας, έδωσε νέα αξία στα τοπικά προϊόντα και ενεργοποίησε αρκετούς κατοίκους στην επαναδραστηριοποίηση της παραγωγής τέτοιων προϊόντων.
- ➡ **Απασχόληση:** Οι θέσεις εργασίας δημιουργούνται κυρίως στον Τριτογενή τομέα (με 3.157 θέσεις, το 69.1%), συνεισφέροντας υπέρ-τριπλάσιο αριθμό θέσεων έναντι του Δευτερογενή (874 θέσεις, το 19,1%) και υπέρ-εξαπλάσιο αριθμό θέσεων έναντι του Πρωτογενή(537 θέσεις, το 11,8%) στο σύνολο των θέσεων εργασίας στην περιοχή. Η καταγεγραμμένη ανεργία στην περιοχή ανέρχεται το 2011 σε 10% η οποία είναι υψηλότερη στο νότιο τμήμα. Το 44,4% των απασχολούμενων στην γεωργία έχει ηλικία πάνω από 65 ετών, το 16,7% πάνω από 75 ετών και το 1,5% κάτω των 30 ετών.
- ➡ **Γεωργία:** Η χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση ανέρχεται σε 143.088 δεκάρια (μόλις το 10% της συνολικής έκτασης του Τροόδους, έναντι υπερδιπλάσιας έκτασης το 1985). Το 17% βρίσκεται σε περιοχές Natura, το 4% εντός των οικιστικών ζωνών (εκτίμηση), με 8.155 γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Οι μισές εκμεταλλεύσεις ανήκουν σε γεωργούς που δεν κατοικούν στη περιοχή, και καταγράφεται μείωση στις μεσαίες ηλικίες των αρχηγών των εκμεταλλεύσεων(οι 30-54 ετών χάνουν το 36% της γης τους, το διάστημα 2010-2018). Πολύ μικρό ποσοστό νέων και ηλικιωμένων αυξάνουν τη γεωργική γη τους Το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων συνοδεύεται από πολυτεμαχισμό και πολυ-ιδιοκτησία, αγροτεμαχίων, συνιστώντας βασικό διαρθρωτικό ζήτημα. Οι καλλιέργειες αφορούν κυρίως αμπέλια, ελιές και οπωροφόρα δένδρα(οι εκτάσεις τους έχουν μειωθεί και συγκεντρώνονται κυρίως στο κεντρικό και νότιο Τρόδος). Η αιγοπροβατοτροφία παρουσιάζει συνεχή συρρίκνωση και περιορίζεται στον εξωτερικό δακτύλιο του κεντρικού Τροόδους. ενώ ενδιάμεσα συνθλίβεται.
- ➡ **Δραστηριότητες⁹:** Με βάση τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της Κύπρου για το 2016 καταγράφονται 88 επιχειρήσεις στο τομέα τροφίμων και ποτών, ο οποίος αποτελεί το πιο σημαντικό κλάδο του Τροόδους, καθώς και κατά τη περίοδο της κρίσης διατήρησε αυξητική δυναμική Οι υπόλοιποι κλάδοι (κατασκευές, επεξεργασία ξύλου και μετάλλου), σημείωσαν, μείωση της τάξης 25%(περίοδος 2008-2016). Με βάση στοιχεία επιτόπιας έρευνας το 2018 στη περιοχή, εντοπίστηκαν 653 μονάδες επεξεργασίας τροφίμων:193 βιοτεχνίες και 460 Οικοτεχνίες¹⁰ Τα Οινοποιεία ανέρχονται σε 109(με κυρίαρχο προϊόν την Κουμανδαρία)και έχουν επενδυθεί 17 εκ € (ΕΠΣΑ), ενώ ο τομέας τροφίμων φυτικής και ζωικής προέλευσης απαριθμεί 575 οικοτεχνίες (431 μη εγκεκριμένες), με συνολικές επενδύσεις 2,5 εκ € (ΠΑΑ). Στη περιοχή επίσης δραστηριοποιούνται 58 μονάδες χειροτεχνίας(όπως χειροποίητη δαντέλα Ομόδους με αναγνώριση ΟΥΝΕΣΚΟ) και επεξεργασίας βοτάνων. Ιδιαίτερος επίσης είναι ο κατασκευαστικός κλάδος (474 επαγγελματίες) με αντικείμενο οικοδομικές εργασίες, επεξεργασία ξύλου, μετάλλου, ηλεκτρολόγοι και υδραυλικοί. **Από το 2004 επιχορηγήθηκαν 40 μεταποιητικές μονάδες με 7,7 εκ. €. Τα 7,2 εκ. € αφορούσαν οινοποιεία (93%).**
- ➡ **Αγορά:** Εντοπίζονται προβλήματα στην τυποποίηση και στη σήμανση των προϊόντων. Μέχρι σήμερα έχει αναγνωριστεί μόνο 1 προϊόν ως ΠΓΕ (Γλυκό Τριαντάφυλλο Αγρού),και εκκρεμούν αιτήματα ως ΠΟΠ. Παρατηρείται αδυναμία των

⁹ Πηγή: Σχέδιο Ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής Τροόδους, Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Συντονισμού και Ανάπτυξης, Σεπτέμβριος 2016

¹⁰ 286 μεσαίες κλίμακας, χωρίς άδεια λειτουργίας και 174 οικιακές, μικρού μεγέθους, μικρή παραγωγή και άτυπο δίκτυο πελατών

παραγωγών του αγροδιατροφικού τομέα στη δημιουργία και εφαρμογή εθελοντικών συστημάτων ποιότητας τοπικού και εθνικού χαρακτήρα¹¹. Όσον αφορά τα κρασιά, το 2004 η Κύπρος στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας καθόρισε (Κ.Δ.Π. 706/2004) τις περιοχές και τα κριτήρια παραγωγής 4 ΟΕΟΠ εκ των οποίων τα 2 αφορούν περιοχές (*Πιτσιλιά και Κρασοχωρίων*) του Τρόδους. Πολλά από τα οινοποιεία εντάσσονται στους «Δρόμους Κρασιού της Κύπρου». Η κατοχύρωση των Κυπριακών προϊόντων ως ΠΟΠ /ΠΓΕ είναι προβληματική, λόγω έλλειψης ερευνητικών δεδομένων για χημικά και οργανοληπτικά χαρακτηριστικά των προϊόντων, άγνοιας των παραγωγών για τα οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν από την καταχώριση των προϊόντων τους και έλλειψης οργάνωσης παραγωγών. Τα κανάλια διανομής είναι κυρίως τοπικά (*καταστήματα, εμποροπανηγύρεις, φεστιβάλ, παζάρια, εντός και εκτός Τρόδους*), ή αστικά στην αγορά Λευκωσίας, Λάρνακας και Λεμεσού (φρουταρίες και υπεραγορές) και μικρές ποσότητες προωθούνται στο εξωτερικό.

- ➔ **Δομές και Υπηρεσίες:** Από την επιτόπια έρευνα προέκυψε ότι στον τομέα της μεταποίησης εντός του Τρόδους υπάρχουν 3 συνεργατικές επιχειρήσεις: η Συνεργατική Εταιρεία Ομάδας Παραγωγών Κουμανδαρία, η Συνεργατική Εταιρεία Τριανταφυλλοπαραγωγών Αγρός και η Ένωση Παραγωγών Παραδοσιακών Αλλαντικών Πιτσιλιάς. Οι οινοπαραγωγοί, δεν έχουν αποκτήσει μια τοπική δομή συνεργασίας. Στο Τρόδος δεν υπάρχουν εξειδικευμένοι φορείς για την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας. Ο Από παραγωγός ενημερώνεται για ζητήματα τεχνικά καθώς και χρηματοδοτήσεων από τα Επαρχιακά Γεωργικά Γραφεία. Η Αναπτυξιακή Εταιρεία Τρόδους αποτελεί τον μοναδικό τοπικό φορέα που υποστηρίζει τις επιχειρήσεις στην αναζήτηση χρηματοδοτήσεων. Αντίστοιχο έργο επιτελεί και η Αναπτυξιακή Εταιρεία Λεμεσού.
- ➔ **Τουρισμός:** Η περιοχή Τρόδους προσεγγίζεται ως χώρος διάσπαρτων αξιοποιήσιμων πόρων, δραστηριοτήτων και εμπειριών και όχι ως μια ενιαία περιοχή ορεινού τουρισμού (*3% των τουριστικών επισκέψεων, 1% των διανυκτερεύσεων της χώρας, 2,5% του συνόλου των κλινών της Κύπρου*). Το δυναμικό των καταλυμάτων της περιοχής είναι αρκετά σύνθετο και ανομοιογενές. Λειτουργούν 90 καταλύματα αδειοδοτημένα από τον ΚΟΤ, (2006 μόλις 49). Κατά την επιτόπια έρευνα εντοπίστηκε μεγάλος αριθμός καταλυμάτων χωρίς άδεια, ανεβάζοντας το συνολικό δυναμικό των καταλυμάτων σε 256. Στο Τρόδος εντοπίζονται: Παραδοσιακά ξενοδοχεία και καταλύματα γύρω από το όρος Τρόδος, Μικρά ανεξάρτητα καταλύματα σε χωριά της περιοχής και Μονάδες αγροτουριστικών καταλυμάτων ενταγμένων στον παραδοσιακό οικισμό. Επενδύθηκαν 31 εκ ευρώ Σχέδιο Χορηγίων Αγροτουρισμού Αδυναμία εξειδίκευσης της εθνικής πολιτικής σε τουρισμό υπαίθρου και ορεινών περιοχών παρά την εκπόνηση μελετών αξίας 5 εκ. € Η νέα Εθνική Στρατηγική για τον Τουρισμό της Κύπρου ανέδειξε τα όρια ανάπτυξης του τουριστικού προτύπου της χώρας υποδεικνύοντας την επιτακτική ανάγκη ποιοτικής βελτίωσης και διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος.

3. Οι ορεινές περιοχές του όρους Τρόδους: Προβλήματα, Προκλήσεις και Λύσεις

3.1 Μια Ολοκληρωμένη Προσέγγιση Στρατηγικής

Η κεντρική οροσειρά του Τρόδους εκτείνεται στις επαρχίες Λεμεσού και Λευκωσίας. Η έκταση της κατέχει κεντροβαρή θέση στο νησί και καταλαμβάνει το 25% από τα εδάφη της Κυπριακής Δημοκρατίας που δεν τελούν υπό Τουρκική Κατοχή με 27.695 κάτοικους. Η ορεινή περιοχή Τρόδους περιλαμβάνει 115 κοινότητες κατατεταγμένες σε 8 ιστορικές περιοχές ή συμπλέγματα κοινοτήτων. Οι Κοινότητες Σολέας, Πιτσιλιάς και Μαραθάσας διαχωρίζονται στις Επαρχίες Λεμεσού και Λευκωσίας, τα Κρασοχώρια και οι Κοινότητες Κουμανδαρίας διαχωρίζονται σε 3 συμπλέγματα: των Κρασοχωρίων, Αμπελοχωρίων, των κοινοτήτων Κούρρη - Ξυλούρικου και της Κουμανταρίας. Οι κοινότητες της περιοχής ανήκουν επίσης σε δύο επιπλέον συμπλέγματα: των Ορεινών Θερέτρων Τρόδους, και της Ορεινής Μόρφου των κοινοτήτων περιαστικής Λεμεσού. Η ορεινή περιοχή του Τρόδους, παρουσιάζει κοινωνικό-οικονομικές διαφοροποιήσεις και ανισότητες σε σχέση με το υπόλοιπο νησί, λόγω του φυσικού γεωμορφολογικού περιβάλλοντος, της ανθρωπογεωγραφίας της, και της έλλειψης αποτελεσματικών κρατικών πρωτοβουλιών και παρεμβάσεων.

Τη τελευταία δεκαετία υπάρχει ολόένα και αυξανόμενο ενδιαφέρον για την ανάγκη ισχυρών και αποτελεσματικών πολιτικών στις ορεινές περιφέρειες. Από το 2002 σχεδόν όλες οι χώρες της ΕΕ έχουν λάβει τομεακά και περιφερειακά μέτρα και πολιτικές για την ανάπτυξη των ορεινών περιοχών. Στη Συνθήκη Ε.Ε. του 2010¹² εκφράστηκε η κοινή επιθυμία των κρατών μελών να εργαστούν προς την ανάπτυξη των ορεινών περιφερειών. Η Πράσινη Βίβλος¹³ για την Εδαφική Συνοχή αποτελεί το πρώτο

¹¹ Το Τμήμα Γεωργίας έχει ξεκινήσει η προσπάθεια θεσμοθέτησης των βασικών εθελούσιων σημάτων ποιότητας (προϊόν ορεινής παραγωγής).

¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

Consolidated texts of the Treaty on the Functioning of the European Union

¹³ http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/consultation/terco/paper_terco_bg.pdf

σημαντικό βήμα για την υλοποίηση ολοκληρωμένης στρατηγικής της Ε.Ε. για τις ορεινές περιφέρειες. Ο διάλογος για τη τυπολογία του ορισμού της «ορεινότητας» των περιοχών έχει ξεκινήσει. Στη Πέμπτη έκθεση για τη Συνοχή (2011) ορίζεται μια περιοχή ως **ορεινή (με βάση το γεωμορφολογικό ανάγλυφό της), ακόμα κι αν ο περισσότερος πληθυσμός της κατοικεί εκτός αυτής.**

Οι ορεινές περιοχές αποτελούν τη βάση πολλαπλών οικονομικών δραστηριοτήτων, με κυρίαρχη τη γεωργία και αγροδιατροφή, τη δασοκομία, τον τουρισμό, την ενέργεια, συνεκτιμώντας τη πολιτιστική και φυσική κληρονομιά των περιοχών αυτών στη διαφοροποίηση των αγροδιατροφικών και τουριστικών εκμεταλλεύσεων. Οι ορεινές περιοχές του όρους Τρόδους (συμπεριλαμβανομένων και ημιορεινών) μειονεκτούν σε σχέση με τις υπόλοιπες περιοχές (αστικές, ημιαστικές και πεδινές αγροτικές), καθώς παρουσιάζουν:

- ✓ Υψηλά ποσοστά ερημοποίησης και εγκατάλειψης, γήρανσης, επιδείνωσης ηλικιακής δομής του πληθυσμού (αρνητικές δημογραφικές τάσεις). Σημαντικός αριθμός των ορεινών κοινοτήτων χάνουν μεγάλο ποσοστό ανθρώπινου δυναμικού τους. Στο 20% των κοινοτήτων Τρόδους δεν διαβιούν νέοι κάτω των 24 ετών.
- ✓ Κατακερματισμένες μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις, έλλειψη marketing των τοπικών προϊόντων και απουσία σύνδεσης έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης με την αγροδιατροφή.
- ✓ Μονομερή και μεμονωμένη ανάπτυξη των οικονομικών τομέων, με σημαντικά ποσοστά ανεργίας, αυξημένη μετανάστευση και εποχιακή απασχόληση [υπολειμματική οικονομία (*residual economy*)]. Ο τουρισμός είναι σχετικά αναπτυγμένος και ελάχιστα συνδεδεμένος με άλλες βιομηχανίες (αγροδιατροφής και δημιουργικών βιομηχανιών). Υστέρηση υπηρεσιών στο τριτογενή τομέα και περιορισμένες ευκαιρίες στην αγορά εργασίας.
- ✓ Κακής ποιότητας τεχνικές υποδομές, σημαντικές ελλείψεις αυξημένης συνδεσιμότητας και προσβασιμότητας στις περιοχές αυτές. Η βελτίωση των υποδομών μπορούν να ικανοποιήσουν τις μελλοντικές ανάγκες του τοπικού πληθυσμού και των επιχειρήσεων. Περιορισμένη πρόσβαση σε ποιοτικές δημόσιες υπηρεσίες στον τομέα της δια βίου μάθησης, της επιχειρηματικότητας και πολιτισμού.
- ✓ Ύπαρξη κτιριακών αποθεμάτων, που υστερούν σε σύγχρονο εξοπλισμό και νέες τεχνολογικές υπηρεσίες. Λόγω έλλειψης κατοίκων και ανθρώπινου δυναμικού, δεν χρησιμοποιούνται, και πολλά από αυτά καταστρέφονται.
- ✓ Ύπαρξη δυσμενών παραγόντων (κλιματικών και μετεωρολογικών συνθηκών), αυξημένοι κίνδυνοι κλιματικής αλλαγής και κοινωνικού αποκλεισμού που καθορίζουν πιο σύνθετες διεργασίες για τη διασφάλιση ομαλών συνθηκών διαβίωσης του πληθυσμού τους.

Οι ορεινές περιοχές όμως είναι ένας δυναμικός πόρος της Πλούσιας Φύσης: δάση, ύδατα, φυτική βιοποικιλότητα, πράσινα οικοσυστήματα, προστατευόμενες φυσικές περιοχές, πάρκα, και περιοχές NATURA. Αποτελούν έναν παραδοσιακά πλουτοπαραγωγικό πόρο ξυλείας, τροφίμων, φρούτων, βότανων, πρώτων υλών, ποικιλιών φυτών για την παραγωγή μελιού, ορεινής γεωργίας και κτηνοτροφίας, αυθεντικής πολιτιστικής και ιστορικής κληρονομιάς, και παραδοσιακών λαϊκών τεχνών και χειροτεχνιών. **Οι ορεινές περιοχές διακρίνονται από Αυθεντικότητα:** των κατοίκων, των μικρών και μεγάλων οικισμών, εθίμων, παραδόσεων και των προϊόντων τους.

Υπάρχει πλέον συνειδητοποίηση ότι αυτές οι ορεινές περιοχές μπορούν να γίνουν γεννήτριες βιώσιμης ανάπτυξης, με προστιθέμενη αξία και πρόσθετο εθνικού εισοδήματος, χρησιμοποιώντας τους δικούς τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους, με δυνατότητες παροχής πολλαπλών υπηρεσιών οικοσυστήματος. Η έγκριση ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την πολιτική συνοχής στις ορεινές περιοχές της ΕΕ το 2016¹⁴, είναι μια καλή αρχή προς αυτή τη κατεύθυνση. Απαιτείται επανεξέταση των παραδοσιακών προσεγγίσεων που επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση των περιοχών σαν να υστερούν (*lagging behind*) με άμεσα μέτρα και πολιτικές στήριξης τους, και ένα σαφές όραμα ανάπτυξής τους, που να βασίζεται στο όραμα των κατοίκων αυτών των περιοχών.

Η κυβέρνηση της Κύπρου επιδιώκει ένα σαφές όραμα για την ανάπτυξη των ορεινών περιοχών της Κύπρου που να βασίζεται στις δυνατότητες των περιοχών αυτών και τις ευκαιρίες που παρέχονται από την σύγχρονη έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή και τη κοινωνική καινοτομία, αλλά και άλλων εναλλακτικών λύσεων, με στοχευμένες ενέργειες για την εφαρμογή πολιτικών και ειδικών μέτρων.

Green Paper on Territorial Cohesion: Turning Territorial Diversity into Advantage.
14 European Parliament resolution of 10 May 2016 on EU cohesion policy in mountainous regions (2015/2279 (INI))

Οι προσπάθειες θα πρέπει να επικεντρώνονται:

- **Στην αναζωογόνηση και διαφοροποίηση της τοπικής ορεινής οικονομίας:** με μηχανισμούς αγοράς και μάρκετινγκ για την ανάπτυξη της παραδοσιακής τεχνογνωσίας, της σύγχρονης γεωργίας, κτηνοτροφίας και δασοκομίας, τουρισμού και ενέργειας, υπηρεσιών οικοσυστημάτων και διατήρησης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς. Απαιτείται ολοκληρωμένη ανάπτυξη πόρων με σύνδεση συμπληρωματικών οικονομικών τομέων για την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των περιοχών αυτών. Άμεση προτεραιότητα η ενίσχυση των μικρών οικογενειακών επιχειρήσεων Αποτελούν τη ραχοκοκαλιά πολλών οικονομιών σε όλο τον κόσμο και αναπτύσσονται με εντυπωσιακό ρυθμό. **Η ανάπτυξη της οικογενειακής επιχείρησης είναι ένας βασικός παράγοντας στην διατήρηση των νέων ανθρώπων και στη σταθεροποίηση των τοπικών κοινοτήτων.**
- Στη **καθιέρωση ενός εθνικού ποιοτικού προτύπου «Ορεινό Προϊόν»**, με σαφή κριτήρια γεωγραφικής προέλευσης και σαφείς κανονισμούς ποιοτικών ασφαλών τροφίμων. Η αυξανόμενη δυσπιστία της παγκοσμιοποιημένης αγοράς τροφίμων, καθορίζει την ύπαρξη σημαντικής δυνητικής αγοράς για ορεινά προϊόντα.
- Στη **δημιουργία ενός ευνοϊκού, ελκυστικού, ζωτικού περιβάλλοντος ορεινής επιχειρηματικότητας και συνεργατικής κοινωνικής καινοτομικής οικονομίας**, με υποστηρικτικούς μηχανισμούς που ενισχύουν τη δια βίου μάθηση και κατάρτιση στη δημιουργία κουλτούρας, δεξιοτήτων και ικανοτήτων, αλλά και μοντέλων ανάπτυξης «ορεινών επιχειρηματιών» και ειδικότερα αυτών της Νέας Γενιάς. Οι υποστηρικτικοί μηχανισμοί είναι απαραίτητοι επίσης για την ανταλλαγή πληροφοριών και ορθών πρακτικών, εξειδικευμένων συμβουλευτικών υπηρεσιών σε θέματα προϊόντων, υπηρεσιών, χρηματοδοτήσεων, ανάπτυξης και επέκτασης τοπικών αγορών, e commerce και δικτύωσης, ανάπτυξης υψηλής τεχνολογίας και χωρίς απόβλητα παραγωγές. Η Έξυπνη εξειδίκευση και η Καινοτομία είναι το κλειδί για την δημιουργία θέσεων εργασίας, την αποτελεσματική σύνδεση γνώσης, μάθησης και εκπαίδευσης, επιστήμης, έρευνας και τεχνολογίας με τις επιχειρήσεις, για την ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας τους *(με νέες παραγωγές προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής τεχνολογίας και καινοτομικές λύσεις με βάση τις ιδιαιτερότητες της ορεινής περιοχής)*, ξεπερνώντας το αρνητικό των συνεπειών της δημογραφικής κατάρρευσης και της κλιματικής αλλαγής.
- Στη **συντονισμένη βιώσιμη ανάπτυξη, στη προσβασιμότητα της ευρύτερης περιοχής και των οικισμών της, με σταθερές θεσμικές δομές συντονισμού και διακυβέρνησης.** Η οργάνωση, η παρακολούθηση και έλεγχος της εφαρμογής της στρατηγικής του ορεινού όγκου είναι επιτακτική, για την κανονική και νόμιμη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, για την φιλική συμπεριφορά προς το περιβάλλον, των κατοίκων, των επιχειρήσεων και των τοπικών αρχών, με σκοπό πάντα την υπεράσπιση των συμφερόντων των μελλοντικών γενεών. Η βελτίωση των μεταφορικών συνδέσεων των ορεινών οικισμών είναι απαραίτητη για την πρόσβαση σε υπηρεσίες, αγορές και θέσεις εργασίας, καθώς και η πρόληψη και προστασία από τους κινδύνους καταστροφών πλημμυρών, πυρκαγιών, κατολισθήσεων και διαδικασιών διάβρωσης. Σημαντική επίσης είναι η εναρμόνιση του εθνικού νομοθετικού έργου με τον ορεινό όγκο του Τροόδους, μέσω αλλαγών νομοθετικών πλαισίων και εγκρίσεις ειδικών νόμων για ορεινές περιοχές, που απορρέουν από προγραμματισμένους στρατηγικούς στόχους και μέτρα για την επίτευξή τους και η ύπαρξη κινήτρων για θέματα διαχείρισης της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος *(διαχείριση αποβλήτων, ατμοσφαιρικής ρύπανσης, αποχετεύσεων κλπ)*.
- Στη **κοινωνική συνεκτικότητα και συνδεσιμότητα:** Βελτίωση σύνδεσης Internet, πρόσβαση σε τεχνολογίες επόμενης γενιάς και ενσωμάτωση σύγχρονων τεχνολογιών και εξοπλισμού για απομακρυσμένες δημόσιες, δημοτικές και κοινοτικές υπηρεσίες στους τομείς εκπαίδευσης *(εξ αποστάσεως εκπαίδευση και κατάρτιση, πρόσβαση σε ανοικτές βιβλιοθήκες)* υγειονομικής περίθαλψης και διοικητικές και τεχνικές υπηρεσίες, αλλά και παροχή απασχόλησης μέσω της εξ αποστάσεως εργασίας. Προγράμματα προσέλκυσης νέων ανθρώπων και εξειδικευμένων επαγγελματιών, αποδήμων, αλλά και Κυπρίων που σπουδάζουν στο εξωτερικό. Καθορισμός οράματος δεξιοτήτων και επαγγελματικών προφίλ σύμφωνα με τις μελλοντικές ανάγκες της αγοράς εργασίας της ορεινής περιοχής. Προετοιμασία και υποστήριξη ανάπτυξης κοινωνικών καινοτομικών επιχειρήσεων. Σύνδεση τοπικών ομάδων με ΜΚΟ για τη διαμόρφωση και εφαρμογή τοπικών πολιτικών και δημιουργία κλίματος εθελοντισμού. Πρωτοβουλίες που εστιάζουν στην εξερεύνηση και διατήρηση της πολιτιστικής και ιστορικής κληρονομιάς, της τοπικής με την εμπλοκή νέων και υπερήλικων *(silver economy)*. Διακοινοτικές, διαδημοτικές, διαπεριφερειακές, διασυνοριακές συνεργασίες και δικτυώσεις με ευρωπαϊκές ορεινές περιφέρειες για την από κοινού υλοποίηση αναπτυξιακών σχεδίων, πολιτιστικών γεγονότων και άλλων κοινωνικών πρωτοβουλιών αλλά και την υποστήριξη και διευκόλυνση επιχειρηματικών επαφών και πρωτοβουλιών.

3.2. Ανάγκες και Προβλήματα στη Δια Βίου Μάθηση και Επιχειρηματικότητα

Η εφαρμογή των αρχών και των προγραμμάτων δια βίου μάθησης είναι ιδιαίτερα απαιτητική τόσο μάλλον σε περιοχές που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες προκλήσεις όπως η περιοχή του Τροόδους, η οποία λόγω της ιδιαιτερότητας της ως ορεινή περιοχή, απαιτεί **ειδική προσέγγιση** ως προς την ενίσχυση της κατάρτισης και δια βίου μάθησης. Απαιτεί το σχεδιασμό

ειδικών προγραμμάτων που σέβονται τις ιδιαιτερότητες της περιοχής, όπως η Ορεινότητα, η μικρή και οικογενειακή επιχειρηματικότητα και η πολιτιστική κληρονομιά, ενώ παράλληλα απαιτείται η εστίαση σε τομείς που μπορούν να έχουν εφαρμογή στην περιοχή όπως ο πρωτογενής τομέας με τις πολύ μικρές ιδιοκτησίες και την άριστη ποιότητα των προϊόντων που παράγονται, τη μεταποίηση, τον εναλλακτικό ορεινό τουρισμό, τον αθλητισμό και τον πολιτισμό. Είναι γεγονός, ότι επιτυχημένα προγράμματα που εφαρμόζονται στην υπόλοιπη Κύπρο, δεν εφαρμόζονται στον ίδιο βαθμό και συχνότητα στην περιοχή του Τροόδου λόγω των χαρακτηριστικών που αναφέρθηκαν με αποτέλεσμα **οι ανισότητες μεταξύ του ορεινού όγκου και των αστικών κέντρων να καθίστανται ακόμη μεγαλύτερες.**

Αναλύοντας την υφιστάμενη κατάσταση και τα προβλήματα σχετικά με την εκπαίδευση, κατάρτιση και δια βίου μάθηση, φαίνεται ότι οι κάτοικοι της περιοχής του Τροόδου, αλλά και ειδικότερα οι νέοι, στην πλειοψηφία τους ενδιαφέρονται να συνεχίσουν τις σπουδές τους, να λάβουν επαγγελματική κατάρτιση και να συμμετάσχουν σε προγράμματα δια βίου μάθησης. Δυστυχώς τα μεμονωμένα εκπαιδευτικά κέντρα, αλλά και σε μερικές περιπτώσεις η απουσία δομών κατάρτισης, ενισχύει τη μαθητική διαρροή, και την εγκατάλειψη της περιοχής. Είναι κάτι παραπάνω από εμφανές ότι οι νέοι του Τροόδου εκπαιδεύονται (στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση) στις δομές εκπαίδευσης της περιοχής, με στόχο να συνεχίσουν τις σπουδές του και να μην επιστρέψουν στον τόπο τους για να αξιοποιήσουν το κεφάλαιο γνώσης που έχουν αποκτήσει. Αποτέλεσμα είναι η περιοχή να έχει σημαντικό έλλειμμα νέων ανθρώπων με βαρύνουσες αρνητικές συνέπειες για την οικονομική και κοινωνική συνοχή. Ένα δεύτερο ζήτημα που ενισχύει τα προβλήματα στην περιοχή είναι η έλλειψη δομών δια βίου μάθησης στις οποίες οι κάτοικοι της περιοχής και ιδιαίτερα οι νέοι θα μπορούν να λαμβάνουν υπηρεσίες κατάρτισης και δια βίου μάθησης σε ένα ευχάριστο γι' αυτούς περιβάλλον. Η μόνη δομή για τους νέους που λειτουργεί στην περιοχή είναι το Κέντρο Νεότητας στον Αγρό που δυστυχώς δεν αρκεί για να καλύψει τις πολύπλευρες ανάγκες για κατάρτιση στο σύνολο του Τροόδου.

Η οικονομία του Τροόδου είναι εγκλωβισμένη σε έναν «φαύλο κύκλο»: αδύναμη τοπική αγορά εργασίας η οποία επηρεάζεται από την δυσμενή δημογραφική κατάσταση η οποία με τη σειρά της επηρεάζει το παραγωγικό σύστημα, το οποίο διατηρεί χαμηλή ανταγωνιστικότητα. Στοιχεία όπως η ποιότητα κατοίκησης (φυσικό περιβάλλον και υποδομές) και η γειτνίαση με τις μεγάλες πόλεις της Λευκωσίας και της Λεμεσού (παροχή υπηρεσιών και απασχόληση), μπορούν να αξιοποιηθούν για την έξοδο από αυτόν τον κύκλο. Ο τομέας της μεταποίησης στην περιοχή του Τροόδου δεν μπορεί να προσεγγισθεί ανεξάρτητα από την υπόλοιπη τοπική οικονομία, καθώς αποτελεί τον συνδετικό κρίκο μεταξύ της παραγωγής πρώτης ύλης (αγροτικά προϊόντα) και της τελικής διάθεσης στον καταναλωτή. Ιδιαίτερα στις περιπτώσεις παραγωγής τοπικών προϊόντων ο ρόλος αυτός εμφανίζεται πιο ενισχυμένος δεδομένου ότι συμβάλει στην ανάπτυξη συνδεδεμένων επιχειρήσεων και «προς τα ανάντη» και «προς τα κατόντη» ενισχύοντας όλους τους τομείς της οικονομίας (γεωργία, κτηνοτροφία, τουρισμός, εμπόριο κ.α.). Ο κυριότερος κλάδος της μεταποίησης της περιοχής τόσο σε αριθμό επιχειρήσεων όσο και ως προς τη συμβολή του στην αύξηση της τοπικής προστιθέμενης αξίας είναι ο κλάδος αγροδιατροφής (ο μόνος που σημείωσε αύξηση την περίοδο 2008-2016).

Η ορεινή περιοχή του Τροόδου μπορεί και πρέπει να οικοδομήσει κατά προτεραιότητα ένα εναλλακτικό πρότυπο επικεντρωμένο στην αξιοποίηση των τοπικών πόρων και δυνατοτήτων και στην προσέλκυση τουριστών για το βουνό, και στη συνέχεια, μια σχέση συμπληρωματικότητας με τον τουρισμό των παραθαλάσσιων επιχειρήσεων. Αυτή η στόχευση είναι δυνατή και βιώσιμη λόγω των διαθέσιμων πόρων, του ευνοϊκού περιβάλλοντος που διαμορφώνεται για την «αξία του βουνού» και προπαντός, της συνειδητοποίησης εκ μέρους των τοπικών φορέων και επιχειρηματιών ότι ο εναλλακτικός και ειδικός τουρισμός απαντά καλύτερα στις προσδοκίες, στις ιδιαιτερότητες και στις δυνατότητες της περιοχής τους. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω καθώς και τη μειονεκτική θέση των ορεινών περιοχών, η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας θα μπορούσε να συμβάλλει θετικά στην ενίσχυση της τοπικής κοινωνίας και οικονομίας και να αντιστρέψει το φαινόμενο της εγκατάλειψης των ορεινών κοινοτήτων, ειδικά από τα νεώτερα μέλη τους. Η προώθηση της επιχειρηματικότητας απαιτεί στοχευμένα μέτρα και πολιτικές. Είναι δεδομένο ότι οι δραστηριότητες με υψηλή επίδοση στη δημιουργία θέσεων εργασίας εμπεριέχουν υψηλή δυναμική για συνέχιση και διεύρυνση της προσφοράς τους στην απασχόληση και στην οικονομία της περιοχής, μέσα από τη δημιουργία ευνοϊκού αναπτυξιακού κλίματος, το οποίο θα:

- ✓ ενθαρρύνει και ενισχύει συνδυαστικές δραστηριότητες σε θέματα όπου η περιοχή διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα, (π.χ. συνδυασμός τουριστικών προορισμών με αγροδιατροφή και πολιτισμό)
- ✓ παρέχει επενδυτικά κίνητρα
- ✓ βελτιώνει τις αδυναμίες του θεσμικού πλαισίου για να διευκολύνει το αναπτυξιακό όραμα και
- ✓ συγκρίνει τα αντίστοιχα στοιχεία απασχόλησης ανά τομέα δραστηριότητας για την περιοχή του Τροόδου με αυτά που ισχύουν σε επίπεδο χώρας

Η εγκατάλειψη των ορεινών περιοχών δημιουργεί υψηλό κόστος όχι μόνο σε οικονομικό, αλλά και σε κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο. Η ανάγκη ανάπτυξης των ορεινών περιοχών, αρχικά στον τομέα της εκπαίδευσης και στη συνέχεια σε άλλους τομείς, είναι ορατή.

Επιπλέον προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή ως προς τη δια βίου μάθηση και την επιχειρηματικότητα είναι:

- ✓ Η μείωση του πληθυσμού της περιοχής λόγω της αστυφιλίας.
- ✓ Η εγκατάλειψη της περιοχής από νέους/ες στην πιο παραγωγική ηλικία (νέους / νέες).

- ✓ Η γεωργία που αποτελεί βασικό τομέα οικονομίας της περιοχής βασίζεται κυρίως σε μεγάλης ηλικίας άτομα.
- ✓ Υπογεννητικότητα (Οι γεννήσεις στην Κύπρο έχουν μειωθεί μέσα σε 4 χρόνια (2012-2016), κατά 7%).
- ✓ Εξάρτηση της εκπαίδευσης από τα αστικά κέντρα λόγω της απουσίας δομών στο Τρόδος.
- ✓ Απουσία δεδομένων καταγραφής της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης για την περιοχή, με αποτέλεσμα να μη μπορούν να σχεδιασθούν ολοκληρωμένα προγράμματα υποστήριξης του πληθυσμού.
- ✓ Αδυναμία συνειδητοποίησης της ανάδειξης της ποιοτικών προϊόντων Τροόδους
- ✓ Ασθενής συνεργατισμός σε επαγγελματικές και παραγωγικές οργανώσεις
- ✓ Ανεπαρκές σύστημα υποστήριξης τοπικής επιχειρηματικότητας

3.2.1 Δυνατά & Αδύνατα Σημεία, Ευκαιρίες και Απειλές

SWOT ANALYSE			
ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Πλούσια ιστορική και πολιτισμική κληρονομιά • Ονομαστά Τοπικά παραδοσιακά προϊόντα • Έλλειψη ρυπογόνων βιομηχανιών • Ύπαρξη σημαντικού δασικού πλούτου • Έμπειρο αγροτικό δυναμικό • Προσβάσιμη περιοχή • Μεγάλο μέγεθος της περιοχής • Ευχάριστες κλιματικές συνθήκες περιοχής 	ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Έλλειψη υποδομών και κουλτούρας δια βίου μάθησης και επιχειρηματικότητας • Έλλειψη υποστηρικτικών προγραμμάτων μάθησης και επιχειρηματικότητας • Απόσταση από μεγάλα αστικά κέντρα • Γερασμένος πληθυσμός • Έλλειψη επιχειρηματικών δομών και κοινωνικών υποδομών • Έλλειψη θέσεων απασχόλησης
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Ευνοϊκό Εξωτερικό Περιβάλλον (διεθνές και ευρωπαϊκό για ορεινές περιοχές) • Πολιτική Εθνική Βούληση • Νέο μακροπρόθεσμο σχέδιο ανάπτυξης • Αξιοποίηση Ευρωπαϊκών κονδυλίων • Ζήτηση για ποιοτικά αγροτικά και τουριστικά προϊόντα & υπηρεσίες • Ζήτηση για ποιοτική επαγγελματική κατάρτιση 	ΑΠΕΙΛΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Κλιματική Αλλαγή και κίνδυνοι • Αστυφιλία • Συγκέντρωση επενδύσεων και χρηματοδοτήσεων σε μεγάλα αστικά κέντρα (πχ Λεμεσός) • Γήρανση του πληθυσμού

4. Στρατηγικός Σχεδιασμός Δια Βίου Μάθησης & Επιχειρηματικότητας στις ορεινές περιοχές του όρους Τροόδους

4.1 Όραμα, Αποστολή και Αξίες

Όραμα 2025

- Ο Μετασχηματισμός των Ορεινών Περιοχών του Τροόδους σε ένα ελκυστικό **Αειφόρο Περιβάλλον Μάθησης, Εμπειριών, Ιδεών και Ευρηματικότητας νέων Επιχειρηματικών ευκαιριών**, για όλες τις πληθυσμιακές ομάδες και φύλα (νέων & γηραιότερων), που κατοικούν ή επιθυμούν συνδεθούν με αυτές.

Αποστολή

- Η Διαρκής και Χωρίς Αποκλεισμούς Προώθηση, Ενσωμάτωση & Πρόσβαση στη **Κοινωνία της Γνώσης, στη Δια Βίου Μάθηση, και στο Επιχειρείν**, για την ενδυνάμωση και αναγνώριση της προστιθέμενης αξίας του Ορεινού Οικοσυστήματος του Τροόδους.

Αξίες

- Η ανάπτυξη των ικανοτήτων και δεξιοτήτων αποτελεί θεμελιώδες συστατικό της ορεινής ανάπτυξης
- Σεβασμός στην αυθεντικότητα και ποικιλομορφία των ορεινών κοινωνιών, της αρχιτεκτονικής, πολιτισμικής και φυσικής κληρονομιάς
- Αποδοχή της διαφορετικότητας και Δέσμευση για διαφοροποίηση
- Καινοτομία και Δημιουργικότητα στις Ιδέες και Δράσεις
- Ποιότητα υπηρεσιών & προϊόντων και Αριστεία στις διαδικασίες
- Προσπάθεια για σταθερή Υψηλή Αποδοτικότητα και Υπεύθυνη Διαχείριση
- Εστίαση στις ανάγκες των ανθρώπων
- Ομαδικότητα και Συνεργασία για ένα βιώσιμο ορεινή ανάπτυξη
- Ισχυρές Εταιρικές Σχέσεις Γνώσης, Έρευνας, Καινοτομίας με την Ορεινή Επιχειρηματικότητα
- Επιχειρηματική Ανακάλυψη
- Παγκόσμιες προκλήσεις και ευπροσάρμοστες τοπικές δράσεις
- Κοινωνική και Οικονομική ευημερία
- Ανοικτή Επικοινωνία και Διάλογος
- Σύνεση και Ενσυναίσθηση

4.2 Στρατηγικοί Στόχοι

Η υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής για τη Δια Βίου Μάθηση, αλλά και η εφαρμογή της Δήλωσης Πολιτικής για την ενίσχυση του Επιχειρηματικού Οικοσυστήματος στην Κύπρο, παρουσιάζουν δυσκολίες για την εφαρμογή τους σε διαφορετικές περιοχές της Κύπρου, όπως είναι οι ορεινές περιοχές του Τροόδου, καθώς:

- Η ανάπτυξη της δια βίου μάθησης και κατάρτισης θα πρέπει να **επικεντρώνεται στη διατήρηση του ενεργού πληθυσμού** στη περιοχή και **στη προσέλκυση** όχι μόνο του πληθυσμού που έχει εγκαταλείψει τις ορεινές περιοχές (*ή κατοικεί σε αυτές εποχιακά*), αλλά και ανθρώπινου δυναμικού από αστικά κέντρα και επαρχίες της Κύπρου και από ευρωπαϊκές (και όχι μόνο) περιφέρειες. Για το λόγο αυτό η Δια βίου Μάθηση θα πρέπει να είναι **άμεσα συνδεδεμένη με την εφαρμογή πρωτότυπων και συνδυαστικών μοντέλων Επιχειρηματικότητας**, που διασφαλίζουν το φυσικό πλούτο και τις αυθεντικές αξίες των τοπικών κοινωνιών του Τροόδου, που βασίζονται σε ερευνητικά και έξυπνα τεχνολογικά επιτεύγματα και λύσεις που οδηγούν σε διαφοροποιημένα καινοτομικά προϊόντα και υπηρεσίες και δημιουργούν μια Ορεινή Αγορά Εργασίας και Ορεινής Επιχειρηματικότητας.
- Οι ανάγκες, προκλήσεις, οι δυσχέρειες και τα προβλήματα προς επίλυση των κατοίκων των ορεινών περιοχών είναι διαφορετικά από αυτά των υπολοίπων περιοχών της Κύπρου (*αστικές, πεδινές κλπ περιοχές*), και γι αυτό θα πρέπει να υπάρχουν **σταθερές και προσβάσιμες δομές εκπαίδευσης και κατάρτισης** και η Δια βίου Μάθηση να καλύπτει **τις πραγματικές ανάγκες σε γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες**, οι οποίες δεν καλύπτονται απαραίτητα από τον εθνικό στρατηγικό μοντέλο ανάπτυξης. Ο κάθε κάτοικος του Τροόδου δεν έχει μέχρι σήμερα τις ίδιες ευκαιρίες για γνώση, δια βίου μάθηση και απασχόληση με αυτόν που διαμένει σε κάποιο αστικό κέντρο, ούτε έγκαιρη ενημέρωση για επιχειρηματικές πρακτικές και ευκαιρίες χρηματοδότησης
- Η χρόνια οικονομική και κοινωνική περιθωριοποίηση των περιοχών αυτών δημιούργησε μια ιδιαίτερη τοπική οικονομία που **στηρίζεται σχεδόν αποκλειστικά στα τοπικά και μοναδικά συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτουν**. Η εκπαίδευση και το είδος της εκπαίδευσης πρέπει να έχουν **συγκεκριμένη εξειδικευμένη κατεύθυνση** και να εμπεριέχουν τρία σημαντικά στοιχεία, χωρίς τα οποία δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν, **το περιβάλλον και την τοπική οικονομία και κοινωνία**.
- Οι χρόνια παραμελημένες, περιθωριοποιημένες και κοινωνικά αποκλεισμένες ορεινές περιοχές, αντιμετωπίζουν **έντονο πρόβλημα σε θέματα ενημέρωσης και πληροφόρησης** (*ή της τελευταίας στιγμής πληροφόρησης*) για αναπτυξιακές δραστηριότητες και δυνατότητες που υπάρχουν στην περιοχή τους. Επιπλέον πολλές φορές, με δυσκολία και **δυσπιστία θα ακολουθήσουν καινοτόμες ενέργειες**, για να γίνουν από αυτοκαταναλωτές και μικρής εμβέλειας οικογενειακοί «επιχειρηματίες», ανταγωνιστικοί στην τοπική, εθνική και ευρωπαϊκή αγορά.
- **Ο τριτογενής τομέας ανταγωνίζεται τον πρωτογενή**, που χάνει συνεχώς έδαφος αντί να τον συμπληρώνει (*έλλειψη κινήτρων, ενημέρωσης, κοινωνική απαξίωση του επαγγέλματος, αβεβαιότητα παραγωγής, κόπος, έλλειψη εργατών και εξειδικευμένου προσωπικού*). Η αγροτική επιχειρηματικότητα διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο όχι μόνο στο εισόδημα των αγροτών, αλλά και στην επιβίωση των ίδιων των ορεινών περιοχών και των κατοίκων τους. Δεν μπορεί να είναι εφικτή η ισόρροπη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών, χωρίς παράλληλη ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα, ως συμπληρωματική με τις άλλες δραστηριότητες, και κυρίως τον τουρισμό της υπαίθρου ή «αγροτουρισμό».
- **Απαιτείται ολιστική προσέγγιση λόγω του πολυθεματικού χαρακτήρα** της ορεινότητας της περιοχής, με συμπράξεις φορέων και συνέργειες όχι μόνο διαφορετικών ειδικοτήτων και εμπειρογνομώνων προσαρμοσμένες στις ιδιαιτερότητες της περιοχής, αλλά και συνέργειες, συνδέσεις μεταξύ των τομέων Αγροδιατροφής, Τουρισμού, Πολιτισμού, Περιβάλλοντος και Δημιουργικών βιομηχανιών, με συγχρονιστικές παρεμβάσεις της δια βίου μάθησης και κατάρτισης με της Επιχειρηματικότητας. [**Κάθε Εκπαιδευόμενος αποκτά την εμπειρία του Επιχειρείν και κάθε Ορεινός Επιχειρηματίας αποκτά πρόσβαση στη Κοινωνία της Γνώσης και της Πληροφορίας**].

Με βάση τις υπάρχουσες Ευρωπαϊκές και Εθνικές Πολιτικές και Στρατηγικές, αλλά και τις ιδιαιτερότητες, τις οικονομικές και κοινωνικές δυναμικές που παρουσιάζουν οι ορεινές περιοχές του Τροόδου τίθενται 3 Στρατηγικοί Στόχοι Δια Βίου Μάθησης και Επιχειρηματικότητας:

- ➡ **Στρατηγικός Στόχος 1: Η Διατήρηση του Τοπικού Πληθυσμού του Τροόδου και η Προσέλκυση Ανθρώπινου Δυναμικού και Επενδύσεων, μέσω της Ανάπτυξης Ικανοτήτων και Δεξιοτήτων εστιασμένων στην Ορεινή Οικονομία και Ορεινή Επιχειρηματικότητα**
- ➡ **Στρατηγικός Στόχος 2: Η Κοινωνική Συνοχή και Συνδεσιμότητα του Ορεινού Οικοσυστήματος Τροόδου, μέσω της Πρόσβασης χωρίς αποκλεισμούς στη Δια Βίου Μάθηση και Επιχειρηματικότητα**
- ➡ **Στρατηγικός Στόχος 3 Αναζωογόνηση και Διαφοροποίηση του Ορεινού Οικοσυστήματος Τροόδου, μέσω της αναγνώρισης της προστιθέμενης αξίας των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του**

4.3 Άξονες Προτεραιότητας – Μέτρα & Ενδεικτικές Δράσεις

Η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης καταδεικνύει ότι το όρος Τρόδος μπορεί να ανακάμψει οικονομικά και να δημιουργήσει θέσεις απασχόλησης, εάν ακολουθηθεί μία στρατηγική η οποία θα αναδείξει την ποιότητα των προϊόντων που παράγει και το πλούσιο φυσικό και πολιτιστικό του περιβάλλον. Για να επιτευχθεί αυτό καταφαίνεται ως αδήριτη ανάγκη η **αναστροφή της πεποίθησης ότι το βουνό δεν είναι κατάλληλος τόπος ζωής και δραστηριοποίησης γιατί δεν διαθέτει τα απαιτούμενα μέσα**. Μέσα από την διαμορφούμενη Τοπική Στρατηγική για την προώθηση ιδιαίτερης αναπτυξιακής πολιτικής και τις προοπτικές που διανοίγονται θα πρέπει μέσα εξειδικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε συνάρτηση με ένα ολοκληρωμένο επιχειρηματικό σχέδιο στήριξης, να ανατραπεί η πιο πάνω πεποίθηση.

Διαφαίνεται επίσης ως επιστημονικό συμπέρασμα όλων των εμπειρογνομημών της Τοπικής Στρατηγικής ότι η επιδιωκόμενη αναγέννηση του Τροόδους θα πρέπει να εστιάζεται στην **εκπαίδευση ως κρίσιμος αναπτυξιακός παράγοντας** και πιο ειδικότερα στη δια βίου μάθηση. Μέσω της δια βίου μάθησης, θα ενισχυθεί η ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος και η προώθηση επιχειρηματικών ιδεών με στόχο την ανάπτυξη της περιοχής και την ενδυνάμωση του πληθυσμού. Θα πρέπει στο Τρόδος να αναπτυχθούν εκπαιδευτικά και ερευνητικά κέντρα για προώθηση γνώσης και κατάρτισης στον πληθυσμό συμβάλλοντας στην κοινωνικοοικονομική ανάκαμψη και συνοχή. Με την ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων στην Δημοτική και Μέση Εκπαίδευση και μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής δια βίου μάθησης θα **δημιουργηθεί μια νέα γενιά απόφοιτων από τα εκπαιδευτήρια του Τροόδους και μια νέα ομάδων επαγγελματιών σε βασικούς κλάδους και τομείς της οικονομίας οι οποίοι θα συνεισφέρουν στην ανάκαμψη και αναζωογόνηση της περιοχής**.

Οι παρεμβάσεις που ακολουθούν έχουν σκοπό όχι μόνο στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου σχεδίου εκπαίδευσης και ανάπτυξης του εκπαιδευτικού προϊόντος στην περιοχή αλλά και στην ανάδειξη της περιοχής ως **βασικού κέντρου** παροχής υπηρεσιών επαγγελματικής εκπαίδευσης και **κατάρτισης και ορεινής επιχειρηματικότητας για όλη την Κύπρο και την Ανατολική Μεσόγειο**. Ένα σημαντικό ζητούμενο είναι επιπλέον όχι μόνο η προσέλκυση ατόμων από το Τρόδος αλλά και από άλλες περιοχές της Κύπρου και της Ευρώπης που θέλουν να ενισχύσουν τα επαγγελματικά τους προσόντα και να λάβουν υψηλού επιπέδου υπηρεσίες επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, ιδιαίτερα στους τομείς του Βιώσιμου Τουρισμού, του Πρωτογενούς Τομέα, της Μεταποίησης, των Καλών και Εφαρμοσμένων Τεχνών και της Επιχειρηματικότητας σε ορεινές περιοχές του Τροόδους.

Οι παρεμβάσεις που προτείνονται αναμένεται να συμβάλουν στην κάλυψη των παρακάτω αναγκών:

- Στην ενίσχυση της απασχόλησης και της καταπολέμησης της ανεργίας ιδιαίτερα για νέους/ες που έχουν την τάση να εγκαταλείπουν την περιοχή
- Στη μείωση των ποσοστών ανεργίας των νέων 18 έως 30 ετών, ιδίως των νέων εκτός δομών εκπαίδευσης, κατάρτισης ή εργασίας, μέσω της ενίσχυσης των δεξιοτήτων τους, με στόχο τη διευκόλυνση της εισόδου στην αγορά εργασίας
- Στην ανάπτυξη των γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων του πληθυσμού της περιοχής με στόχο την ένταξή τους στην αγορά εργασίας, την ενίσχυση των υφιστάμενων μικρών επιχειρήσεων και της τοπικής οικονομίας, την ίδρυση νέων επιχειρήσεων ενταγμένες στο πλαίσιο της ορεινότητας και των τοπικών ιδιαιτεροτήτων και στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και του τοπικού δυναμικού
- Στην καταπολέμηση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου και ενδυνάμωση των νέων της περιοχής
- Στην αναβάθμιση του τοπικού συστήματος διά βίου μάθησης, αρχικής και συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης και αύξηση της συμμετοχής σε αυτήν
- Στην Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, της συμφιλίωσης της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής και της κοινωνικής ένταξης ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, μέσω και της προώθησης της κοινωνικής οικονομίας και των ανοιχτών δράσεων εκπαίδευσης
- Στη Σύνδεση της επαγγελματικής εκπαίδευσης & κατάρτισης με την τοπική αγορά εργασίας και τις ανάγκες της περιοχής

Οι Δείκτες Επίτευξης των Στρατηγικών Στόχων ενδεικτικά¹⁵ είναι:

- Βελτίωση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας του εκπαιδευτικού συστήματος (σε αναφορά στις δημόσιες δαπάνες εκπαίδευσης), μέσω νέων δομών και εφαρμογής νέων προγραμμάτων σπουδών δια βίου μάθησης
- Αύξηση του ποσοστού ενηλίκων & συμμετεχόντων στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση με υψηλές δεξιότητες
- Αύξηση των θέσεων εργασίας στους τομείς δραστηριοτήτων της Ορεινής Οικονομίας
- Αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων της κατηγορίας πάνω από 64 ετών
- Αύξηση των νέων επιχειρήσεων που δημιουργούνται ετησίως κατά 30% σε 5 χρόνια
- Αριθμός νέων νεοφυών επιχειρήσεων (startups) που σχετίζονται με την ορεινή οικονομία και Αύξηση εργαζομένων σε νέες επιχειρήσεις (start-ups) κατά 7% & σε MME κατά 5% έως το 2025.
- Αύξηση του τοπικού πληθυσμού

¹⁵ Θα οριστικοποιηθούν στην ολοκλήρωση του Στρατηγικού Σχεδιασμού

ΑΠ1: Δημιουργία Ελκυστικού Περιβάλλοντος Μάθησης & Επιχειρηματικότητας στο Ορεινό Οικοσύστημα του Τροόδου

<p>ΜΕΤΡΟ 1.1.</p>	<p>Δημιουργία Ορεινής Κεντρικής Δομής Υποστήριξης της Δια βίου μάθησης & κατάρτισης, της Επιχειρηματικότητας, μέσω της Καινοτομίας και της Κοινωνικής Οικονομίας στους πληθυσμούς του Ορεινών Περιοχών του Τροόδου [ΑΘΗΝΑ: ΜΑΘΑΙΝΩ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΩ]</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Σχεδιασμός Λειτουργίας και Καταστατικό ίδρυσης του ΑΘΗΝΑ ➤ Μελέτες Ανάπτυξης και επιχειρηματικά σχέδια για τη παροχή υπηρεσιών Δια βίου μάθησης & κατάρτισης και Υποστήριξης Επιχειρηματικότητας ➤ Μελέτες Σκοπιμότητας χρήσης κτιριακών αποθεμάτων για τις υπηρεσίες της Κεντρικής Δομής και των υπολοίπων μηχανισμών(ΜΙΕΕΚ, Κέντρου Κατάρτισης, Παρατηρητηρίου, εργαστηριακών χώρων κλπ), ➤ Μελέτες Αναγκών και Ωρίμανσης για διαμορφώσεις χώρων, προμηθειών εξοπλισμού ➤ Καταγραφή αναγκών στελέχωσης ανθρώπινου δυναμικού και Περιγράμματα Θέσεων Εργασίας ➤ Κανονισμοί Λειτουργίας της Δομής ΑΘΗΝΑ και των υπολοίπων μηχανισμών ➤ Επίβλεψη, Ωρίμανση των μελετών, σχεδίων και προγραμμάτων σπουδών, εκπαίδευσης & κατάρτισης ➤ Σύσταση επιτροπών συντονισμού, παρακολούθησης και αξιολόγησης
<p>ΜΕΤΡΟ 1.2.</p>	<p>Ρύθμιση Νομοθετικού και Κανονιστικού Πλαισίου για Ορεινή Επιχειρηματικότητα και Απασχόληση σε ορεινές περιοχές Τροόδου</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Έρευνα, Καταγραφή και Ανάλυση της εναρμόνισης του ρυθμιστικού πλαισίου με όρους Ορεινότητα (αντισταθμιστικά μέτρα πρόσθετου κόστους που οφείλεται στο μέγεθος της αγοράς, στις κλιματικές συνθήκες, στο ανάγλυφο του εδάφους, ελλιπούς προσβασιμότητας και εδαφικού κατακερματισμού) ➤ Φορολογικά Κίνητρα και ελαφρύνσεις (αγροτών ορεινών περιοχών, νέων επιχειρηματιών, προσέλκυσης νέων κλπ) ➤ Ειδικές Ρυθμίσεις και Αδειοδοτήσεις για Οικοτεχνίες, πολυλειτουργικά αγροκτήματα, τυποποίησης και εμφιάλωσης λειτουργίας καταλυμάτων(όπως bed and breakfast), επισκέψιμοι τόποι παραγωγής κλπ ➤ Ταμείο Μικρο Χρηματοδοτήσεων Ορεινού Οικοσυστήματος ➤ Σύνδεση Εθνικών Προγραμμάτων ΕΠΣΑ με το Ορεινό Οικοσύστημα(ειδικά κριτήρια για δικαιούχους ορεινών περιοχών και πριμοδοτήσεις ορεινές περιοχές κλπ) ➤ Δημόσιες Υπηρεσίες για Γεωργούς και επιχειρηματίες μέσω one-shop services
<p>ΜΕΤΡΟ 1.3.</p>	<p>Ανάπτυξη υποδομών & εξοπλισμού με την ενσωμάτωση νέων σύγχρονων τεχνολογιών, για τη διά βίου μάθηση και Επιχειρηματικότητα</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Σχεδιασμός λειτουργίας 4ΜΙΕΕΚ (πρωτογενούς, δευτερογενούς τομέα, τουρισμού, καλών και εφαρμοσμένων τεχνών) ➤ Δημιουργία Διαπανεπιστημιακής Μονάδας (Δημιουργία δικτύου ερευνητικών φορέων, μεταφορά ερευνητικών γνώσεων στο πεδίο, οι οποίες έχουν παραχθεί από εθνικούς και μη κυβερνητικούς φορείς και προώθηση συνεργασίας με αυτούς) ➤ Πιστοποιημένο Κέντρο Δια Βίου Μάθησης & Κατάρτισης (ΑναΔ συνεργασία με το ΚΕΠΑ) ➤ Λειτουργία συνεργατικών εργαστηριακών χώρων επιχειρηματικότητας & μάθησης (Fab lab, coworking spaces κα) ➤ Πλατφόρμα Εξ Αποστάσεως Δια Βίου Μάθησης
<p>ΜΕΤΡΟ 1.4.</p>	<p>Παρατηρητήριο Ορεινής Απασχόλησης και Επιχειρηματικότητας</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Σχεδιασμός Λειτουργίας ➤ Συστηματική καταγραφή της Απασχόλησης, της προσφοράς και της ζήτησης εργασίας, μελέτες ➤ Καθορισμός οράματος δεξιοτήτων και επαγγελματικών προφίλ, για τις μελλοντικές ανάγκες της αγοράς εργασίας της ορεινής περιοχής (Vision Skills)
<p>ΜΕΤΡΟ 1.5.</p>	<p>Ανάπτυξη Ορεινού Οικοσυστήματος Έρευνας και Καινοτομίας</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Σχεδιασμός Λειτουργίας Γραφείου Διαμεσολάβησης (ή Μεταφοράς Γνώσης και Τεχνολογίας) ➤ Μνημόνια Συνεργασίας και προγραμματισμός ετήσιων κοινών σχεδίων δράσης(με ερευνητικά εργαστήρια και πανεπιστήμια, επιχειρήσεις και αναπτυξιακούς κυβερνητικούς φορείς) ➤ Υποβολές Κοινών Προτάσεων Έργων σε Ευρωπαϊκά και Εθνικά Χρηματοδοτικά Πρωτόκολλα (RESTART, H2020, Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας, Erasmus κλπ.) ➤ Μελέτη σκοπιμότητας για την ίδρυση Ινστιτούτου Ορεινών Περιοχών του Τροόδου ➤ Τεχνολογική Πληροφόρηση και Αναζήτηση Συνεργασιών

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Σύνδεση με Τριτοβάθμια: διδακτορικών διατριβών και νέων ερευνητών με το ορεινό οικοσύστημα και Συνεργασία για τη φιλοξενία Summer –Winter Schools Επισκέψεις μαθητών σε ερευνητικά εργαστήρια Μικροί και Νεαροί Ερευνητές ➤ Alumni Troodos: Καταγραφή των αποδήμων φοιτητών, νέων ερευνητών, καθηγητών και επιχειρηματιών ➤ Κουπόνια Καινοτομίας για την ίδρυση start ups αποφοίτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο Τρόδος
METPO 1.6.	<p>Ενημέρωση, ευαισθητοποίηση των πληθυσμών εντός και εκτός των Ορεινών Περιοχών του Τροόδου για πρωτοβουλίες δια βίου μάθησης και κατάρτισης, επιχειρηματικότητας, καινοτομίας και κοινωνικής οικονομίας</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Σχέδιο Ενημέρωσης, Πληροφόρησης, Ευαισθητοποίησης & Εμπλοκής Δυνητικών Αποδεκτών (stakeholders) ➤ Σχεδιασμός Εταιρικής Ταυτότητας για τις υπηρεσίες της Δομής Αθηνάς ➤ Δημιουργία διαδικτυακής πύλης "Ορεινό Οικοσύστημα Τροόδου" και υποστηρικτικά social media ➤ Διοργάνωση ενημερωτικών εκδηλώσεων, συνεδρίων, focus groups, διαλέξεις ➤ Παραγωγή Ενημερωτικού και Προωθητικού Υλικού

ΑΠ2: Επιχειρηματική Εκπαίδευση στο Ορεινό Οικοσύστημα Τροόδου

METPO 2.1.	<p>Διαμόρφωση και παραγωγή προηγμένου εκπαιδευτικού υλικού επιχειρηματικότητας</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ για διαφορετικές ομάδες εκπαιδευτών και εκπαιδευόμενων ➤ και για διαφορετικά είδη (πράσινη, ορεινή, κοινωνική, νεανική, ψηφιακή, κλπ.)
METPO 2.2.	<p>Κύκλοι Επιμόρφωσης Επαγγελματιών Επιχειρηματικότητας</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Εκπαιδευτικών και γονέων στην υποστήριξη της Επιχειρηματικότητας ➤ Σύμβουλοι Επιχειρηματικότητας σε σχολεία και δομές κατάρτισης
METPO 2.3.	<p>Ειδικά Προγράμματα Εκπαίδευσης σε Σχολεία</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Εθνικό Πρόγραμμα Μαθητείας στο Ορεινό Οικοσύστημα ➤ Θεσμός Εικονικών Επιχειρήσεων σε μαθητές Γυμνασίων, Λυκείων, αποφοίτων Τεχνικών Σχολών & ΜΙΕΕΚ ➤ Ειδικό Πρόγραμμα Ρομποτικής στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε σύνδεση με την Αγροτική Επιχειρηματικότητα ➤ Εξ αποστάσεως εκπαίδευση για Μελλοντικούς Οικο-Αγρότες Επιχειρηματίες ➤ Επιχειρηματική Ιδέα-Δημιουργικότητα και Καινοτομία ➤ Γνωρίζω τον Τόπο μου (brand my land) ➤ Απόκτηση Δεξιοτήτων: στη ψηφιακή οικονομία, στην επικοινωνία, δικτύωση και στη Πολιτισμική, Κοινωνική, Συναισθηματική Νοημοσύνη
METPO 2.4.	<p>Καθιέρωση Διαγωνισμών Ορεινής Επιχειρηματικότητας σε εθνικό και τοπικό επίπεδο</p>
METPO 2.5.	<p>Προγράμματα εκπαίδευσης στην επιχειρηματικότητα για Ειδικές Ομάδες Πληθυσμού</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Οικογενειακές Επιχειρήσεις (και διαδοχή)&, Κοινωνική Συνεργατική Επιχειρηματικότητα ➤ Νεανική Επιχειρηματικότητα και start-ups ➤ Γυνακεία Επιχειρηματικότητα ➤ Ασημένια Επιχειρηματικότητα(για ηλικιωμένους)
METPO 2.6	<p>Καλές Πρακτικές, Δικτύωση και Μελέτες Επίσκεψης</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Προώθηση καλών Πρακτικών ➤ Μελέτες επίσκεψης ομάδων σε ορθές πρακτικές επιχειρηματικότητας σε ορεινές περιοχές ➤ Δικτύωση και συνεργασία με άλλες πρωτοβουλίες ενίσχυσης της επιχειρηματικής εκπαίδευσης
METPO 2.7	<p>Σύστημα Συνεχούς Αξιολόγησης, Προγραμμάτων, Εκπαιδευτικού Υλικού, Εκπαιδευτών και Εκπαιδευομένων</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Μεθοδολογική Μελέτη για το σύστημα Συνεχούς Αξιολόγησης. ➤ Σύστημα Συνεχούς Αξιολόγησης

ΑΠ3: Εξειδικευμένα Προγράμματα Δια Βίου Μάθησης & Κατάρτισης & Υποστήριξης Επιχειρηματιών Τροόδους

METPO 3.1.	Αρχική και Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Δια βίου Μάθησης Τροόδους μέσω ΜΙΕΚ Σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης επιπέδου πέντε (5) του Εθνικού πλαισίου προσόντων: α) Αγροτικής Παραγωγής, β)Μεταποίησης Προϊόντων γ) Τουρισμού (υπηρεσίες φιλοξενίας, εστίασης και αξιοποίησης τοπικής γαστρονομίας), δ) αξιοποίησης πολιτιστικής κληρονομιάς και παραδοσιακής χειροτεχνίας (δημιουργικές βιοτεχνίες) ,καλές και εφαρμοσμένες τέχνες
METPO 3.2.	Προγράμματα Κατάρτισης Σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης ανέργων, εργαζομένων και εργοδοτών της περιοχής με στόχο τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων και εκμεταλλεύσεων στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, στο δευτερογενή τομέα παραγωγής, στον τουρισμό, στις καλές και εφαρμοσμένες τέχνες
METPO 3.3.	Ειδικά Προγράμματα Ενηλίκων Σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων για απόκτηση Δεξιοτήτων, για Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής, εθελοντισμό και τη Διαχείριση κινδύνων της κλιματικής αλλαγής
METPO 3.4.	Ανάπτυξη προγράμματος συμβουλευτικής και μέντορινγκ επιχειρηματιών και εργαζομένων
METPO 3.5.	Ειδικά Προγράμματα για τη Διαφοροποίηση τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών του ορεινού οικοσυστήματος

ΑΠ4: Διαφοροποίηση των Τοπικών Προϊόντων και Υπηρεσιών του Ορεινού Οικοσυστήματος Τροόδους

METPO 4.1.	Δημιουργία Cluster Αγροδιατροφής-Τουρισμού, Πολιτισμού και Δημιουργικών Βιοτεχνιών <ul style="list-style-type: none"> ➤ Επιχειρησιακός/ματικός Σχεδιασμός (<i>business plan</i>) ➤ Δημιουργία διαδρομών Εμπειρίας τοπικών παραδόσεων, πολιτισμικής κληρονομιάς, αγροδιατροφικών προϊόντων, περιβαλλοντικών πόρων και τουρισμού (<i>χαρτογράφηση και σήμανση των πόρων</i>) ➤ Στρατηγική branding και labeling (<i>ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, αλυσίδα Αξίας ορεινού οικοσυστήματος και θεσμική και οργανωσιακή καινοτομία</i>) ➤ Συμμετοχική Διαβούλευση φορέων και επιχειρήσεων ➤ Σύμφωνο Συνεργασίας και Καταστατικό ίδρυσης
METPO 4.2.	Καθιέρωση ενός εθνικού ποιοτικού προτύπου «Ορεινό Προϊόν» <ul style="list-style-type: none"> ➤ Μελέτη του Υπουργείου Γεωργίας ➤ Σύνδεση με ερευνητικά εργαστήρια(πχ για οργανοληπτικές και χημικές αναλύσεις) με στόχο την ανάδειξη ποιοτικών χαρακτηριστικών των προϊόντων και αξιοποίηση των κληρονομημένων παραδοσιακών τεχνογνωσιών. ➤ Τεχνική και Συμβουλευτική Υποστήριξη για την αναβάθμιση της ποιότητας όλων των αγροδιατροφικών προϊόντων του Τροόδους ➤ Αξιοποίηση των θεσμοθετημένων πλαισίων ποιότητας των προϊόντων (ΠΓΕ, ΠΟΠ, εθελούσια σήματα ποιότητας)
METPO 4.3.	Χωροθέτηση Ζωνών βιοτεχνικών περιοχών <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ανοικτός Διάλογος- Διαβούλευση με τοπικούς πληθυσμούς φορείς και οργανισμούς ➤ Μελέτη Εξειδίκευσης Κινήτρων αξιοποίησης τοπικών αγροδιατροφικών προϊόντων & δημιουργικών βιοτεχνιών
METPO 4.4.	Επαναπροσδιορισμός Τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών του Τροόδους <ul style="list-style-type: none"> ➤ Μελέτη ανάδειξης και προσαρμογής των νέων τάσεων στον τουρισμό των ορεινών περιοχών ➤ Διερεύνηση καθιέρωσης νέων σημάτων εστίασης και γαστρονομίας(πχ Πρωινό στο Βουνό) ➤ Χαρτογράφηση των δυνατοτήτων διάφορων μοντέλων εναλλακτικού τουρισμού
METPO 4.5.	Στρατηγική ενιαίου μάρκετινγκ της ορεινής περιοχής Τροόδους
METPO 4.6.	Δημιουργία εταιρικών σχέσεων και δικτύωσης με διεθνείς οργανισμούς και φορείς Ορεινών Περιοχών

5. Μηχανισμός Διακυβέρνησης & Πόροι Χρηματοδότησης

5.1. Μηχανισμός Διακυβέρνησης

Για την επιτυχή υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής για την Ανάπτυξη των Ορεινών Κοινοτήτων και πιο συγκεκριμένα για τη Στρατηγική Δια Βίου Μάθησης & Επιχειρηματικότητας των ορεινών περιοχών του Τροόδους απαιτείται η δημιουργία ενός μηχανισμού διακυβέρνησης ο οποίος θα διασφαλίζει αφενός την επιτυχημένη υλοποίηση των δράσεων και αφετέρου το συντονισμό της συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων ιδιωτικών και δημόσιων φορέων. Στη συνέχεια, με βάση το παραπάνω πλαίσιο, περιγράφεται ο μηχανισμός διακυβέρνησης.

Συντονιστής

Το συντονισμό και την ευθύνη υλοποίησης αναλαμβάνει το Ίδρυμα Υποστήριξης της Δια βίου μάθησης & κατάρτισης, της Επιχειρηματικότητας, μέσω της Καινοτομίας και της Κοινωνικής Οικονομίας, [ΑΘΗΝΑ :ΜΑΘΑΙΝΩ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΩ], το οποίο θα ιδρυθεί με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου και στη συνέχεια θα ενεγραφεί στον Έφορο Σωματείο και Ιδρυμάτων. Το Ίδρυμα διοικείται από εννεαμελές Διοικητικό Συμβούλιο το οποίο ορίζεται από το Υπουργικό Συμβούλιο.

Σκοπός του Ιδρύματος είναι η εξειδίκευση της Στρατηγικής Δια Βίου Μάθησης & Επιχειρηματικότητας, η ανάπτυξη και η παρακολούθηση εφαρμογής των επιμέρους σχεδίων δράσης, ο συντονισμός και η διαχείριση όλων των προγραμμάτων και δράσεων που υλοποιούνται στην ορεινή Κύπρο.

Το ίδρυμα έχει επιπλέον τους εξής στόχους:

- Την παροχή ή συντονισμό προγραμμάτων Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Δια βίου Μάθησης, καθώς και προγραμμάτων επιχειρηματικής εκπαίδευσης σε σχολεία και μαθητές σε συνεργασία με τα αρμόδια Υπουργεία και τους αρμόδιους και εμπλεκόμενους φορείς.
- Την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας στις ορεινές περιοχές του Τροόδους μέσα από την υλοποίηση δράσεων και εργαστηρίων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.
- Τη σύνδεση των τομέων δραστηριοτήτων των ορεινών περιοχών του Τροόδους με εθνικούς, ευρωπαϊκούς και διεθνείς ερευνητικούς φορείς και εργαστήρια, αλλά και πρωτοβουλιών που προάγουν τη Καινοτομία και τη δημιουργία νεοφυών επιχειρήσεων και νέων θέσεων απασχόλησης.
- Την ωρίμανση, την επιμέλεια και την εκπόνηση μελετών που αφορούν δράσεις και παρεμβάσεις για τις ορεινές περιοχές.
- Την υποστήριξη της λειτουργίας Παρατηρητηρίου Ορεινής Απασχόλησης σε συνεργασία με Υπουργεία και τους αρμόδιους και εμπλεκόμενους φορείς
- Την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του τοπικού πληθυσμού και ομάδων ενδιαφερομένων σε άλλες περιοχές της Κύπρου και του εξωτερικού, με στόχο την ενίσχυση της εικόνας της ορεινής Κύπρου, ως κέντρο παροχής ποιοτικών υπηρεσιών κατάρτισης και ως κέντρου ορεινής επιχειρηματικότητας

Για τη λειτουργία του Ιδρύματος και για το πρώτο έτος εφαρμογής της Στρατηγικής θα απαιτηθεί η στελέχωσή του με τέσσερα (4) άτομα τα οποία θα αναλάβουν τις εξής θέσεις: 1) διεύθυνση του Ιδρύματος 2) γραμματειακή/διοικητική υποστήριξη 3) στέλεχος δια βίου μάθησης 4) στέλεχος επιχειρηματικής ανάπτυξης.

Το ίδρυμα θα λειτουργήσει σε χώρους που θα υποδείξει το γραφείο του Επιτρόπου Ανάπτυξης Ορεινών Κοινοτήτων.

Τα λειτουργικά έξοδα του Ιδρύματος Επιχειρηματικότητας και Δια Βίου μάθησης Ορεινών Περιοχών – ΑΘΗΝΑ καλύπτονται από κονδύλια που προέρχονται από την Κυπριακή Δημοκρατία και από κονδύλια που προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και άλλες πηγές προγραμμάτων και χορηγιών.

Εμπλεκόμενοι φορείς

Στο μηχανισμό διακυβέρνησης εκτός από το Ίδρυμα ΑΘΗΝΑ συμμετέχουν τοπικοί και εθνικοί φορείς επιχειρηματικότητας και δια βίου μάθησης.

Τα ΜΙΕΕΚ

Υπό την επίβλεψη του Ιδρύματος θα λειτουργούν τα ΜΙΕΕΚ πρωτογενή τομέα, δευτερογενή τομέα, τουρισμού, καλών και εφαρμοσμένων τεχνών. Οι δομές θα υλοποιούν εθνικά και ευρωπαϊκά προγράμματα εκπαίδευσης, κατάρτισης, ενδυνάμωσης, επιχειρηματικότητας, με συγκεκριμένες προτάσεις παρέμβασης στην περιοχή και ενδυνάμωσης των συμβούλων και εκπαιδευτικών κ.α. με βασικό στόχο την ανάπτυξη της περιοχής. Τα ΜΙΕΕΚ προτείνεται να δημιουργηθούν σε διαφορετικές ορεινές περιοχές του Τροόδους και θα λειτουργήσουν σε ήδη υφιστάμενες εκπαιδευτικές μονάδες της περιοχής, οι οποίες θα διαμορφωθούν με βάση τους κανόνες λειτουργίας των ΜΙΕΕΚ, όπως αυτοί προσδιορίζονται από το Υπουργείο Παιδείας. Τέλος, θεωρείται σημαντική η δημιουργία και λειτουργία δομών για διαμονή των σπουδαστών στις περιοχές που θα λειτουργούν τα ΜΙΕΕΚ, καθώς θα αποτελέσει κίνητρο για την επιλογή του Τροόδους ως εκπαιδευτικού

προορισμού. Οι εξειδικεύσεις που προτείνονται είναι: Αγροτικής Εκπαίδευσης, Αγροδιατροφής (μεταποίησης προϊόντων), Τουρισμού και Γαστρονομίας, Πολιτισμού και Δημιουργικών Βιοτεχνιών (Καλών εφαρμοσμένων Τεχνών).

Οι Συνεργατικοί Χώροι

Οι Συνεργατικοί χώροι (coworking spaces/ fab labs/ accelerators) προτείνεται να δημιουργηθούν σε 2 περιοχές του Τροόδου, 250 m² τουλάχιστον το καθένα με εξοπλισμό: ηλεκτρονικοί υπολογιστές, εκτυπωτές, υλικά και εργαλεία εργαστηρίου για κατασκευές, αναλώσιμα, αίθουσα εκδηλώσεων/συναντήσεων.

Σχέδια δράσης

Για την αποτελεσματικότερη υλοποίηση της Στρατηγικής θα εκπονηθεί από το Ίδρυμα Αθηνά σχέδιο δράσης το οποίο θα επικαιροποιείται κάθε χρόνο με ετήσιο προγραμματισμό και προϋπολογισμό ο οποίος θα εγκρίνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο του Ιδρύματος

Επιτροπή Παρακολούθησης

Για τις ανάγκες της παρακολούθησης της Στρατηγικής συστήνεται επιτροπή Παρακολούθησης της οποίας ρόλος είναι:

- ✓ Η παρακολούθηση της εφαρμογής της στρατηγικής και η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων, καθώς και η διατύπωση εισηγήσεων για αναθεώρηση της, όπου αυτό κρίνεται σκόπιμο.
- ✓ Η εξασφάλιση της συμμετοχής και ο γενικότερος συντονισμός όλων των εμπλεκόμενων φορέων στη διαμόρφωση και υλοποίηση της στρατηγικής.

Η επιτροπή παρακολούθησης αποτελείται από τον Πρόεδρο του Ιδρύματος Αθηνά, εκπροσώπους των αρμόδιων Υπουργείων 1) Παιδείας και Πολιτισμού 2) Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού 3) Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος, εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης και άλλων παραγωγικών φορέων.

5.2. Χρηματοδότηση της στρατηγικής

Η χρηματοδότηση των έργων/δράσεων που προτείνονται από την Στρατηγική Δια Βίου Μάθησης & Επιχειρηματικότητας για τις ορεινές περιοχές του Τροόδου θα προέλθουν από:

- ✓ Την Ευρωπαϊκή Ένωση και ειδικότερα από πόρους του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και άλλων επιχειρησιακών προγραμμάτων
- ✓ Εθνικούς πόρους
- ✓ Δωρεές και χορηγίες

6. ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΟΥ: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ (IED)

Το **Ινστιτούτο Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας (*Institute of Entrepreneurship Development - IED*)** ιδρύθηκε το 2005 και έκτοτε προσφέρει υψηλού επιπέδου υπηρεσίες υποστήριξης, συμβουλευτικής, έρευνας, καινοτομίας και εκπαίδευσης σε φορείς, άτομα και επιχειρήσεις στην Ευρώπη και τη Βόρειο Αφρική. Δραστηριοποιείται σε καινοτόμες δράσεις με εθνική, Ευρωπαϊκή αλλά και διεθνή απήχηση, όπως η ανάπτυξη προτάσεων και υλοποίηση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Καινοτομίας και η δημιουργία εξειδικευμένου και καινοτόμου εκπαιδευτικού υλικού σε πληθώρα θεματικών, διαδικτυακές πλατφόρμες, Μαζικά Ελεύθερα Διαδικτυακά Μαθήματα, προγράμματα υποστήριξης επιχειρηματικότητας και εκπαίδευσης σε διαφορετικά επίπεδα, περιοχών, τομέων, πληθυσμιακών ομάδων, μεθόδους αξιολόγησης ικανοτήτων και δεξιοτήτων, διάγνωση εκπαιδευτικών αναγκών κ.α.

Το IED έχει υλοποιήσει περισσότερα από 150 Ευρωπαϊκά έργα και έχει συνεργασία με περισσότερους από 2000 φορείς στην Ευρώπη, Αφρική και Ασία. Είναι ο υπεύθυνος και αποκλειστικός φορέας διοργάνωσης του StartUp Europe Awards στην Ελλάδα, συνδιοργανώνει το NASA Space apps Challenge σε συνεργασία με τη NASA και συμμετέχει στα StartUp Europe Week και Global Entrepreneurship Week). Αποτελεί επομένως έναν από τους σημαντικότερους φορείς σε Ευρωπαϊκό επίπεδο που ασχολούνται με τη δια βίου μάθηση και την επιχειρηματικότητα.

Συντακτική Ομάδα:

- ✓ **Τάσος Βασιλειάδης:** Διδάκτορας του Πανεπιστημίου Αιγαίου και ιδρυτής του Ινστιτούτου Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας με εικοσαετή εμπειρία σε θέματα δια βίου μάθησης και επιχειρηματικότητας και υπεύθυνος υλοποίησης πολλών εθνικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων.
- ✓ **Παπαδοπούλου Ειρήνη:** Οικονομολόγος, Εξωτερικός Εμπειρογνώμονας του Πανεπιστημίου Αιγαίου (*Γραφείο Διαμεσολάθησης*), με εξειδίκευση και εμπειρία σε θέματα περιφερειακής ανάπτυξης, τουρισμού, πολιτισμού, επιχειρηματικότητας, κατάρτισης και δια βίου μάθησης, σε ευρωπαϊκές και εθνικές στρατηγικές πολιτικές, σε θέματα μεταφοράς τεχνολογίας, καινοτομίας, σύνδεσης/πρώθησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων σε ομάδες δυνητικών αποδεκτών (stakeholders).
- ✓ **Παναγιώτης Κουτούδης:** Απόφοιτος του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών με μεταπτυχιακές σπουδές στην Εφαρμοσμένη Οικονομική. Είναι υπεύθυνος για το τμήμα της υλοποίησης έργων και προγραμμάτων του Ινστιτούτου Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας διαθέτοντας επίσης εμπειρία στην συμβουλευτική επιχειρήσεων και οργανισμών.
- ✓ **Στέλλα Ιωάννου:** Απόφοιτη του τμήματος Αγροτικής Βιοτεχνολογίας του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών. Διαθέτει εμπειρία στην διαχείριση και υλοποίηση Ευρωπαϊκών έργων ενώ είναι μέλος του τμήματος υλοποίησης έργων και προγραμμάτων του Ινστιτούτου Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας από το 2018.

«Οι επιχειρήσεις είναι μεγάλο σχολείο. Μαθαίνεις να διακινδυνεύεις, να κυνηγάς τα όνειρά σου, να χειραγωγείς τα αισθήματά σου, να συνεργάζεσαι με δύσκολους ανθρώπους, να ισορροπείς. Ασχολήσου με επιχειρήσεις και θα συμμετέχεις στο καλύτερο σεμινάριο για τη ζωή»

Joe Vitale, 1954 (Αμερικανός πολιτικός)